

D-230.

JOURNAL OF THE AMERICAN MEDICAL ASSOCIATION
 PUBLISHED WEEKLY
 535 N. Dearborn Ave. Chicago 10, Ill.
 Vol. 44, No. 11, November 11, 1955

ÁLLAMI GONDOZOTT TANULÓK ERKÖLCSI FOGALMAINAK
ÖSSZEHASONLÍTÓ VIZSGÁLATA

B E V E Z E T Ő

A 13/1952 MT.sz.r.el törölte az "elhagyott gyermek" elnevezést, s helyette az "Állami gondozott" fogalmat honosította meg.

A gyermekvédelem új, minőségi szakaszhoz ért. 1954-ig ugyanis megérték az anyagi és pedagógiai feltételek annak kimondására, hogy a gyermekvédelmi intézmények nevelési intézmények.

Miután 1954-ben kezdtem tanítani, a felmérésben szereplő egyik intézet életét nyomon tudtam követni.

Az OPI megbízásából szinte minden gyermekvédelmi jellegű kísérletben résztvettem. A 60-as években Járóné-Murányiné egy országos felmérést végeztek "A rendezetlen családi kapcsolatok megnyilvánulásai a nevelőotthonban nevelkedő gyermekek érzelmeiben, magatartásában és teljesítményeiben" címmel.

Ez megszabta további sorsomat, elkötelezettje lettem a gyermekvédelmi munkának. 25 éven át ismerem a nevelőotthonokban folyó nehéz, gyötrelmes, gyakran idegtépő munkát. Magam is részese vagyok - nem büntetésből - mint sokan hiszik a nevelőotthoni nevelőkről, hanem meggyőződésből, elhivatottságból.

A 2016/1969.sz.kormányhatározat a nevelőotthoni nevelés korszerűsítését tűzte ki célul.

A nevelőotthoni nevelés funkciója a társadalmi nevelés egészében határozottan fejlődött és pozitív értelemben változott. A társadalmi igényekkel megegyező módon változások következtek be magában a nevelőotthoni nevelésben is, és a fejlődés iránya egyre nyilvánvalóbb lett.

A bekövetkezett fejlődés eredményeképpen a nevelőotthoni nevelés ma már az oktatás-nevelésügyünk szerves része.

A nevelőotthoni nevelés számára lényegében ugyanazok a célok, feladatok, következményszintek és tevékenységi rendszerek érvényesek, mint amelyeket az általános iskolai nevelési program valamennyi gyermek számára megjelöl.

Csak hogy a nevelőotthonba bekerülő legtöbb tanuló veszélyeztetett.

" Veszélyeztetettnek azokat a gyermekeket nevezzük, akik részben vagy egészben nélkülözik a személyiségfejlődésükhöz szükséges alapfeltételeket, vagy esetleg azok eltorzult formában biztosítottak számukra."

Gyakran egészen elképesztő körülmények között nevelkedtek tanulóink. Szüleik elhagyták, gondozásukat elhanyagolták, bántalmazták őket, veszélyeztették egészséges személyiségfejlődésüket.

Ezeket a tanulókat kiemelik az ártó környezetből és nevelőotthonokban helyezik el. Közülük nem egy az átlagtól lényegesen eltérő tempóju és erősen hiányos felkészültségű. Ha a családi életben olyan változások következnek be, amelyek akadályozzák, veszélyeztetik a gyermek fejlődését, akkor a nevelőotthonok vállalják át a család nevelési funkcióit.

Az időben való érkezés még segíthet kialakítani a kelendő értelmi, érzelmi, erkölcsi " szintet ".

Az alábbi táblázatban összesítettem, hogy a felmérésben résztvevő tanulók mikor kerültek állami gondozásba.

Hány éve állami gon- dozott?	Nevelőotthon				
	B	F	H	K	Össz.
1.			1	1	2
2.	1	1	1	3	6
3.		2	3	3	8
4.	1	4	3	2	10
5.		3	1	3	7
6.	1	2	7	1	11
7.					
8.	1		4	1	6
9.			1	1	2
10.		2		2	4
11.	1			1	2
12.	1		1		2
13.					
14.	5			3	8
15.					
16.				1	1
	11	14	22	22	69

Felmértem az állami gondozásba kerülés okát is.
/Csoportvezetők véleménye és a kísérő iratok tanúsága alapján./

egészségügyi okokból	6 %
anyagi okokból	26 %
erkölcsi okokból	68 %

Megdöbbentő ez a 68 %.

A nevelőotthonokban biztosítanunk kell a szellemi és anyagi feltételeket, pozitív emberi kapcsolatokat, érzelmi védettséget, tartalmas távlatokat, felzárkóztatást minden téren az életkornak megfelelően.

Játékban, munkában, tanulásban, egész életében olyan helyzeteket kell létrehozni, melyek meghatározott cselekvést kívánnak és ösztönöznek a helyes magatartásra. / e helyen csak megemlítem, felsorolni nem kívánom a nevelőotthonok szerveződését, követelményeit, alkalmazott módszereit./

Felmérésemet az 1975/76-os tanévben végeztem.

Felmérésemnek az volt a célja, hogy megvizsgáljam, összehasonlítást tegyek milyen szinten valósultak meg a reformdokumentumokban foglalt erkölcsi követelmények a nevelési folyamat egy adott szakaszán az állami gondozott tanulóknál.

Ezek normál iskolába járó, de az előzmények miatt erkölcsi ítéleteik, fogalmaik nem egyszer korrigálásra szorulnak. Ebben az iskola és nevelőotthon felelőssége egyenrangú.

Tudomásom szerint nevelőotthoni vonatkozásban ilyen jellegű felmérés még nem készült.

A tanulók kikérdezése által nyert adatok mennyiségi feldolgozása és minőségi elemzése volt a célom.

A nyert adatok a " van " szintjét mutatták, ezt hasonlítottam össze a " kell " szintjével.

Felméréseimet Bács-Kiskun megye 4 nevelőotthonában végeztem el. Az eredmények képet adtak az általános iskolát befejező állami gondozott tanulók neveltségéről, erkölcsi ítéleteik színvonaláról, a követelmények realizálásáról, a tartalmi teljességről, illetve hiányairól.

A kutatás módszerei

A tanulók erkölcsi magatartását ítéltettem meg magukkal a tanulókkal.

Erkölcsi ítéleteiket két vonatkozásban vizsgáltam:

- I./ A tanulók erkölcsi ítéleteinek /az ítéletekben szereplő erkölcsi fogalmaknak / határát, terjedelmét, mennyiségi mutatóit tártam fel. Ennek során megállapítottam milyen erkölcsi fogalmakat használnak, milyen gyakorisággal.
 - II./ A tanulók erkölcsi ítéleteinek tartalmát vizsgáltam oly módon, hogy erkölcs tapasztalatokat elemeztem. A tanulókat tapasztalatuk megítélésére készítetve lehetővé vált, hogy az erkölcsi cselekvés ne elszigetelve, hanem társadalmi háttérben lássam. Tíz erkölcsi magatartást jelölő fogalmat vizsgáltam, melyek vagy szerepelnek a tanulók fogalomkincsében, vagy az osztályfőnöki tantervben, illetve a nevelési tervek követelményeiben.
- / Módszerekről részletesen a megfelelő fejezeteknél. /

A FELMÉRÉS ELMÉLETI KONCEPCIÓJA

A felmérés alapjának tekintetem:

- I./ Az osztályfőnöki tantervet, mely funkciójánál fogva szintetizálja a tantárgyakban rejlő nevelési hatásokat, így a nevelés egyik bázisa.
- 2./ A nevelési tervet, mint a nevelés céljának, a személyiségfejlesztés programjának megtervezését szolgáló dokumentumot.

Az erkölcsi nevelés lényegében magatartásformálás. Ennek során olyan tartós magatartásformák kialakítására és megerősítésére törekszünk, melyek megfelelnek a társadalom igényeinek.

A magatartás erkölcsi-társadalmi színvonalát a személyiség szükségleteinek minősége határozza meg. Ezért az erkölcsi-politikai-világnézeti nevelés sorána társadalmi igényeknek megfelelő követelmények megértésére, elfogadtatására, a személyiség szükségletrendszerében történő megerősítésére, s ezzel magatartást meghatározó szerepük biztosítására kell törekedni.

A tanulók erkölcsi nevelése és magatartásuk formálása is a szükségletrendszer minőségi jellemzőinek pedagógiai eszközökkel történő befolyásolását jelenti.

Tanulóink társadalmi tapasztalását nem szűkíthetjük le az iskolában vagy a nevelőotthonban lévő emberi kapcsolatokra, hanem az életben előforduló, a környezete által közvetített hatásokat is figyelembe kell venni.

Nevelőotthoni tanulóknál ez főleg döntő, még a "kellő pillanatban kiemelt" tanulóra is nagyon sok hatás, s legtöbbször negatív hat.

A gyermekek reagálása, erkölcsi érzéke, fogalom, -ítélet, - és normaismerete nem független az addig szerzett erkölcsi tapasztalatoktól, élményektől.

A szerzett erkölcsi tapasztalatok, élmények kialakítanak egy erkölcsi "képződményt" - megnyilvánulásai ezekre vezethetők vissza.

Ezért fontos "előéletük", környezetük - a lehetőségekhez képest - alapos tanulmányozása, hogy a meglévő hatásokat felhasználhassuk, vagy megszüntessük.

A 60-as években Szjelivanov és Cser még úgy ítélte meg, hogy a tanulók erkölcsi fogalmai általában alacsony fejlődési szinten állnak. Nem felelnek meg a felsős tanulók értelmi képességeinek és erkölcsi tapasztalatainak.

A "bátorság", "állhatatosság", fogalmát a tanulók 49,8 %-a tárta fel elfogadhatóan, 25,4 %-a egyáltalán nem tudta megmagyarázni, 24,8 %-a pedig helytelenül tárta fel.

Bábosik István / 1964 / szerint a tanulók az erkölcsi fogalmakat és normákat sokszor még akkor sem tudják alkalmazni /: pl. erkölcsi ítéleteikben:/ ha egyébként ismerik azokat.

Ez elsősorban az ilyen irányú pedagógiai tevékenység elégtelenségét és erkölcsi fogalmak gyakorlati alkalmazásának szükségességét jelzi. Azóta több tekintetben változás történt.

"Az erkölcsi fogalmak elsajátításának nehézsége abban rejlik, hogy ezek absztrakt fogalmak, a valóságban közvetlenül nem érzékelhetők, nem szemléletesek. Csak konkrét emberi cselekvésekben, magatartásformákban nyilvánulnak meg, mint sajátos viszonytulajdonságok."

A tanulók ítéleteit vizsgáltam, mert ítélettel kifejezhető / 14 éves gyermekek által is / az erkölcsi tudat legtöbb formája; részben, mert az ítélet az erkölcsi magatartás fontos szabályozója, tehát az ítéletet vizsgálva megközelíthetjük a metodikailag olyan nehezen hozzáférhető magatartást.

Csupán a megközelítés helyes, mert bár az ítélet a cselekvést alapvetően befolyásolja, szabályozza, mégsem azonos azzal.

Az erkölcsi ítéletek tartalmi vizsgálatával a tanulók erkölcsi tapasztalatait elemeztem. Tapasztalatuk megítélésénél során lehetővé vált, hogy az erkölcsi cselekvést ne elszige-

telten, hanem társadalmi háttérben lássák.

A nevelés magatartásformálás. Nem szabad semmit a véletlenre bízni. Figyelemmel kísérni, foglalkozni kell vele. Tudatosítani kell önmagunkban és másokban is, hogy hol tartunk ezen a téren, mert csak így várható még komolyabb előrelépés.

I.

A TANULÓK ERKÖLCSI ITÉLETEINEK

/ fogalomkincsének /

MENNYISÉGI VIZSGÁLATA

A VIZSGÁLAT MENETE

Jellemezzétek három osztálytársatokat!

Írjátok le legfőbb jótulajdonságaikat és legfőbb hibáikat!

Olyan gyerekeket válasszatok, akiket valóban ismertek!
Átgondoltan és őszintén írjátok le a jellemzéseket!

A tanulók dolgozatából kiemeltem a használt fogalmakat.

A feldolgozás során megállapítottam:

- a tanulók erkölcsi fogalomkincsének mennyiségi és gyakorisági sorrendjét,
- az egyes fogalmak használatának relatív gyakoriságát,
- pozitív és negatív fogalmak arányát,
- nemek szerinti megoszlást az erkölcsi fogalmak használatában.

A TANULÓK ERKÖLCSI FOGALMAI /GYAKORISÁGI

LISTA/

		+	Össze-				
		-	sen	Fiu	Lány	%	NK
			69	35	34		
1.	Segítőkész	+	52	24	28	75	74
2.	Jószívű	+	42	25	17	60	37
3.	Szorgalmas	+	32	17	15	46	65
4.	Udvarias	+	28	16	12	40	37
5.	Barátságos	+	27	10	17	40	20
6.	Kedves	+	26	14	12	38	31
7.	Rendes	+	23	11	12	33	51
8.	Becsületes	+	22	7	15	32	29
9.	Lusta	-	22	13	9	22	46
10.	Szemtelen	-	20	15	5	29	13
11.	Verekedős	-	20	14	6	29	14
12.	Nagyszáju	-	19	1	18	27	--
13.	Szerény	+	18	12	6	26	21
14.	Csintalan	-	16	10	6	23	--
15.	Önző	-	16	10	6	23	--
16.	Durva	-	15	6	9	22	--
17.	Hanyag	-	15	11	4	22	--
18.	Vagány	-	14	14	-	20	--
19.	Barátkozó	+	13	11	2	19	37
20.	Bátor	+	13	4	9	19	12
21.	Előzékeny	+	12	11	1	18	--
22.	Hazug	-	12	9	3	18	--
23.	Makacs	-	12	10	2	18	Gy.
24.	Sértődékeny	-	12	1	11	18	14
25.	Csendes	+	11	10	1	16	18
26.	Kötekedő	-	11	6	5	16	16
27.	Rendetlen	-	11	10	1	16	Gy.
28.	Szófogadó	+	11	7	4	16	16

		+ -	Össze- sen 69	Fiu 35	Lány 34	%	NK
29.	Fukar	-	10	8	2	14	---
30.	Jókedvű	+	10	7	3	14	---
31.	Munkaszerető	+	10	5	5	14	---
32.	Tisztaságszer.	+	10	4	6	14	Gy.
33.	Csufolódó	-	9	6	3	12	---
34.	Dolgos	+	9	4	5	12	12
35.	Feltűnni vágyó	-	9	6	3	12	---
36.	Feleselő	-	9	6	3	12	---
37.	Megértő	+	9	7	2	12	10
38.	Udvariatlan	-	9	6	3	12	---
39.	Veszekedő	-	9	2	7	12	---
40.	Alattomos	-	8	6	2	11	---
41.	Igyekvő	+	8	4	4	11	---
42.	Irigy	-	8	3	5	11	---
43.	Makrancos	-	8	2	6	11	---
44.	Szeles	-	8	8	-	11	---
45.	Tisztelettudó	+	8	2	6	11	37
46.	Zárkózott	-	8	3	5	11	---
47.	Engedelmes	+	7	4	3	10	Gy.
48.	Pegyelmezett	+	7	4	3	10	---
49.	Jóindulatu	+	7	5	2	10	Gy.
50.	Meggondolt	+	7	3	4	10	---
51.	Rosszindulatu	-	7	5	2	10	---
52.	Szófogadatlan	-	7	4	3	10	---
53.	Vidám	+	7	3	4	10	50
54.	Pegyelmezetlen	-	6	4	2		
55.	Pegyelmes	+	6	2	4		
56.	Pölnyes	-	6	5	1		

		+ -	Össze- sen 69	Fiu 35	Lány 34	%
57.	Gunyolódó	-	6	2	4	
58.	Gyermekszerető	+	6	4	2	
59.	Lekicsinyló	-	6	4	2	
60.	Példamutató	+	6	2	4	
61.	Szolgálatkész	+	6	6	-	
62.	Hűséges	+	5	-	5	
63.	Illedelmes	+	5	2	3	
64.	Ingerlékeny	-	5	2	3	
65.	Játékos	+	5	3	2	
66.	Jóhiszemű	+	5	3	2	
67.	Melegszívű	+	5	2	3	
68.	Önzetlen	+	5	1	4	
69.	Rossz	-	5	1	4	
70.	Szókimondó	+	6	-	5	
71.	Szülőszerető	+	5	1	4	
72.	Bátortalan	-	4	1	3	
73.	Békeszerető	+	4	3	1	
74.	Emberszerető	+	4	1	3	
75.	Félénk	-	4	-	4	
76.	Hangoskodó	-	4	3	1	
77.	Jó	+	4	-	4	
78.	Kitartó	+	4	1	3	
79.	Kötelességtudó	+	4	1	3	
80.	Közösségi	+	4	3	1	
81.	Megondolatlan	-	4	-	4	
82.	Szájhős	-	4	2	2	
83.	Szegyenkező	-	4	1	3	
84.	Takarékos	+	4	2	2	

		+ -	Össze sen	Fiu 35	Leány 34
85.	Akaratos	-	3	2	1
86.	Aktiv	+	3	3	-
87.	Bajtársias	+	3	2	1
88.	Elkényeztetett	-	3	3	-
89.	Hebehurgya	-	3	-	3
90.	Hirtelen haragu	-	3	2	1
91.	Pozitív	+	3	3	-
92.	Jóbarát	+	3	2	1
93.	Nagyravágyó	-	3	1	2
94.	Sirós	-	3	-	3
95.	Beilleszkedő	+	2	2	-
96.	Csavargó	+	2	1	1
97.	Engedetlen	-	2	1	1
98.	Erélyes	+	2	2	-
99.	Érzékenykedő	±	2	1	1
100.	Fius	-	2	-	2
101.	Gonoszkodó	-	2	-	2
102.	Határozott	+	2	1	1
103.	Határozatlan	-	2	1	1
104.	Indulatos	-	2	1	1
105.	Jólnevelt	+	2	1	1
106.	Kapkoló	-	2	1	1
107.	Készséges	+	2	-	2
108.	Komoly	+	2	1	1
109.	Komolytalan	-	2	-	2
110.	Közönyös	-	2	-	2
111.	Közlékeny	+	2	2	-
112.	Kritizáló	-	2	-	2
113.	Lelkiismeretes	+	2	-	2
114.	Lobbanékony	-	2	2	-
115.	Lányos	-	2	1	1

		+ -	Össze- sen	Fiu 35	Leány 34
116.	Összeférhetetl.	-	2	1	1
117.	Rendszertelen	-	2	1	1
118.	Utálatos	-	2	2	-
119.	Vitatkozó	-	2	2	-
120.	Alapos	+	1	-	1
121.	Akaraterős	+	1	-	1
122.	Akaratgyenge	-	1	1	-
123.	Árulkodó	-	1	1	-
124.	Beképzelt	-	1	-	1
125.	Belátó	+	1	1	-
126.	Bohoskodó	-	1	1	-
127.	Bosszuálló	-	1	1	-
128.	Bűszke	-	1	-	1
129.	Céltudatos	+	1	1	-
130.	Erőszakos	-	1	1	-
131.	Érdeklődő	+	1	-	1
132.	Felelőtlen	-	1	-	1
133.	Felületes	-	1	1	-
134.	Figyelmetlen	-	1	-	1
135.	Goromba	-	1	-	1
136.	Gyengéd	+	1	-	1
137.	Hangadó	-	1	-	1
138.	Haragtartó	-	1	-	1
139.	Igazságos	+	1	1	-
140.	Ingetag	-	1	-	1
141.	Képmutató	-	1	1	-
142.	Laszu	-	1	1	-

		+	Össze- - sen	Fiu 35	Leány 34
143.	Magabizó	+	1	1	-
144.	Megbízhatatlan	-	1	1	-
145.	Mérges	-	1	1	-
146.	Nagyképü	-	1	1	-
147.	Nem közösségi	-	1	-	1
148.	Nehezen barátk.	-	1	1	-
149.	Neveletlen	-	1	-	1
150.	Passzív	-	1	1	-
151.	Pontatlan	-	1	-	1
152.	Pontos	+	1	-	1
153.	Pökhendi	-	1	1	-
154.	Rendszerető	+	1	1	-
155.	Személyeskedő	-	1	-	1
156.	Szemérmes	+	1	1	-
157.	Talpraesett	+	1	-	1
158.	Tekintélytisztelő	+	1	-	1
159.	Tiszteletreméltó	+	1	1	-
160.	Tisztességes	+	1	-	1
161.	Törtető	-	1	1	-
162.	Türelmes	+	1	-	1
163.	Visszahuzódó	-	1	1	-

AZ erkölcsi fogalmak használatának relativ gyakorisága ítéleteik során

A tanulók 163 fogalmat használtak különböző gyakorisággal.

Az erkölcsi fogalmak tényleges használatáról - az operatív erkölcsi fogalomkincsről akkor kapunk reális képet, ha megvizsgáljuk, hogy a tanulók milyen arányban használják azokat, vagyis egyes erkölcsi fogalmaknak milyen a relativ gyakoriságuk.

Erkölcsi fogalmak kategóriái a relativ gyakoriság alapján:

Leggyakrabban: használt erkölcsi fogalom / ha a tanulók legalább 10 %-a használja /

Gyakran használt erkölcsi fogalom / ha legalább 6 tanuló használja /

Ritkán használt erkölcsi fogalom / ha legalább 3 tanuló használja /

Legritkábban használt erkölcsi fogalom / ha legalább egy tanuló használja /

A fogalmak köre így oszlik meg a négy kategóriában:

ó	FOGALMAK KÖRE			NK
	%	db	%	db
Leggyakrabban	32,51	53	11,24	33
Gyakran	19,01	31	9,23	21
Ritkán	21,46	35	48,39	123
Legritkábban	26,99	44	28,11	70
	99,97	163	99,98	249

Tartalmi elemzésnél a leggyakrabban használt kategóriával dolgoztam, mert az tekinthető operatív erkölcsi fogalomkincseknek.

A leggyakrabban használt erkölcsi fogalmak

Fogalmak	Rel.gyak. %
Segítőkész	75
Jószivű	60
Szorgalmas	46
Udvarias	40
Barátságos	40
Kedves	38
Rendes	33
Becsületes	32
Lusta	22
Szemtelen	29
Verekedős	29
Nagyszíjű	27
Szerény	26
Csintalan	23
Önző	23
Durva	22
Hanyag	22
Vagány	20
Barátkozó	19
Bátor	19
Előzékeny	18
Hazug	18
Makacs	18
Sértődékeny	18
Csendes	16
Kötekedő	16
Rendetlen	16
Szófogadó	16

Fogalmak	Rel.gyak. %
Fukar	14
Jókedvű	14
Munkaszerető	14
Tisztaságszerető	14
Csufolódó	12
Dolgos	12
Feltűnni vágyó	12
Feleselő	12
Megértő	12
Udvariatlan	12
Veszekedő	12
Alattomos	11
Igyekvő	11
Irigy	11
Makrancos	11
Szeles	11
Tisztelet tudó	11
Zárkózott	11
Engedelmes	10
Fegyelmezett	10
Jóindulatu	10
Meggondolt	10
Rosszindulatu	10
Szófogadatlan	10
Vidám	10

Pozitív és negatív fogalmak aránya a tanulók
erkölcsi fogalomkörében

A használt 163 fogalomból 73 fogalom pozitív /+/ 44,7 %
90 fogalom negatív /-/ 55,3 %

	+	-	+	-
	%	%	%	%
Leggyakrabban használt fogalmak	50,94	49,06	78,78	21,21
Gyakran használt fogalmak	61,30	38,70	52,17	47,82
Ritkán használt fogalmak	34,29	65,71	40,65	59,34
Legritkábban használt fogalmak	38,64	61,36	38,57	61,42

Több a negatív mint a pozitív fogalom. A leggyakrabban használt fogalmak aránya majdnem azonos.

A gyakran használt fogalom esetén a pozitív fogalmak vezetnek.

A ritkán, illetve legritkábban használt fogalmaknál vezetnek csak a negatív fogalmak.

Nemek szerinti azonosság és különbség az erkölcsi
fogalom használatában

a vizsgált 69 tanuló megoszlása: fiú 35 50,7 %
leány 34 49,3 %

Az erkölcsi fogalomkincs 57,7 %-át mindkét nem használja.

A tuloldali táblázat a többi megoszlást is mutatja.

	FOGALMAK				Dr NK.
	+	-	Ö	%	%
Csak fiuk	10	21	31	19	22
Csak lányok	18	21	38	24,	23
Mindkét nem	45	49	94	57,7	55
	73	90	163	100	100

A következő oldalon lévő táblázatban felsorolom, hogy milyen fogalmak fordulnak elő csak a fiuk, illetve csak a lányok fogalomkincsében.

ERKÖLCSI FOGALMAK

Csak fiuk		Csak lányok	
+	-	+	-
belátó	akaratgyenge	alapos	beképzelt
céltudatos	árulkodó	akaraterős	büszke
erélyes	bohóckodó	aktív	bosszuálló
humoros	erőszakos	beillesz-	felelőtlen
		kedő	
igazságos	elkényez-	érdeklődő	félénk
	tetett		
közlékeny	felületes	gyengéd	figyelmetlen
magabizó	képmutató	hüségese	fius
szemérmes	lassu	hangadó	goromba
szolgálat-	lobbané-	jó	gonosz-
kész	kony		kodó
tiszteletre-	megbízhatat-	készsé-	harag-
méltó	lan	ges	tartó
	mérge	lelkiis-	hebe-
		meretes	hurgya
10	nagyképü	pontos	ingatag
	nehezen ba-	szókimon-	közönyös
	rátkozó	dó	
	passzív	talpra-	komoly-
	pökhendi	esett	talan
	szeles	tekintély-	kriti-
	törtető	tisztelő	záló
	utálatos	türelmes	nem közös-
	vitatkozó	tisztes-	ségi
	vagány	séges	meggondo-
	vissza-		latlan
	huzódó	17	neveletlen
	21		pontatéan
			sirós
			személyes-
			kedő
			21

Az operatív erkölcsi fogalmak sorrendje
a relatív gyakoriság alapján

Sor- szám	Összes tanuló 69	%	Fü / 35 /	%	Lány / 34 /	%
1.	Segítőkész	75	Jószívű	71	Segítőkész	82
2.	Jószívű	60	Segítő.	68	Nagyszáju	53
3.	Szorgalmas	46	Szorgalm.	48	Barátságos	50
4.	Udvarias	40	Udvarias	45	Jószívű	50
5.	Barátságos	40	Verekedős	45	Becsületes	44
6.	Kedves	38	Szemetl.	42	Szorgalm.	44
7.	Rendes	33	Kedves	40	Kedves	35
8.	Becsületes	32	Vagány	40	Rendes	35
9.	Lusta	22	Lusta	37	Udvarias	35
10.	Szemetlen	29	Szerény	34	Sértődékeny	32
11.	Verekedős	29	Barátkozó	31	Bátor	26
12.	Nagyszáju	27	Előzékeny	31	Durva	26
13.	Szerény	26	Hanyag	31	Lusta	26
14.	Csintalan	23	Rendes	31	Veszekedő	20
15.	Önző	23	Baráts.	28	Csintalan	17
16.	Durva	22	Csintalan	28	Makrancos	17
17.	Hanyag	22	Makacs	28	Önző	17
18.	Vagány	20	Önző	28	Szerény	17
19.	Barátkozó	19	Rendetlen	28	Tisztas.sz.	17
20.	Bátor	19	Hazug	25	Tiszt.l.elkü	17
21.	Előzékeny	18	Fukar	22	Verekedő	17
22.	Hazug	18	Szeles	22	Dolgos	14
23.	Makacs	18	Becsület.	20	Irigy	14
24.	Sértődékeny	18	Jókedvű	20	Kötekedő	14
25.	Csendes	16	Megértő	20	Munkaszer.	14
26.	Kötekedő	16	Szófogadó	20	Szemetlen	14
27.	Rendetlen	16	Alattomos	17	Zárkózott	14
28.	Szófogadó	16	Csufolódó	17	Hanyag	11
29.	Fukar	14	Durva	17	Igyekvő	11
30.	Jókedvű	14	Feleslő	17	Meggondolt	11

Sor- szám	Összes tanu- lók 69	%	Fiu /35/	%	Lány /34/	%
31.	Munkaszerető	14	Feltűnni v.	17	Szófogadó	11
32.	Tisztas.szer.	14	Kötekedő	17	Vidám	10
33.	Csufoló	12	Udvariatlan	17		
34.	Dolgos	12	Jóindulatu	14		
35.	Feltűnni vágyó	12	Munkaszerető	11		
36.	Feleselő	12	Rosszindulatu	11		
37.	Megértő	12	Bátor	11		
38.	Udvariatlan	12	Dolgos	11		
39.	Veszekedő	12	Engedelmes	11		
40.	Alattomos	11	Fegyelmezett	11		
41.	Igyekvő	11	Igyekvő	11		
42.	Irigy	11	Szófogadó	11		
43.	Makrancos	11	Tisztaság sz.	10		
44.	Szeles	11				
45.	Tisztelettudó	11				
46.	Zárkózott	11				
47.	Engedelmes	10				
48.	Fegyelmezett	10				
49.	Jóindulatu	10				
50.	Meggondolt	10				
51.	Rosszindulatu	10				
52.	Szófogadatlan	10				
53.	Vidám	10				

Fiuk-lányok operatív fogalomkinccse

Operatív erkölcsi fogalomkinccsben		Összesen	Fiu	Lány
Használt fog. száma		53	27	14
I.	Az összes fog. hány %-a	32 %	16 %	8,5 %
2.	A tanulók hány %-a használja	10-76	10-50	10-26
3.	Pozitív-negatív fog.aránya	27:16	15:12	9:5
4.	Az operatív fog. kinccsből kimarad	-	20	39
4.	A gyakran használatba került		17	18

Következtetés:

- 1./ A fiuk több fogalmat használtak /100 %-kal többet mint a lányok /
- 2./ A lányoknál az operatív fogalmakból 9 közös, 5 csak a lányoknál található, ebből 4 negatív.
3. / A fiuk viszonyítva több negatív fogalmat használnak.

Az erkölcsi fogalomkinccs megoszlása nev.otthononként

Nev. otthon	Lét-sz.	Hányféle fogalmat			1.	2.
		ő	#	-	A fog. hány %-a	Rel. gyakoriság
B-K.	69					
B	11	60	32	28	36 %	540%
F	14	81	41	40	49 %	570 %
H	22	102	48	54	62 %	463 %
K	22	111	54	57	68 %	500 %

Az operatív erkölcsi fogalomkinés relativ gya-
korisága

		Együtt	N e v e l ő t t h o n			
			B	F	H	K
1.	Segítőkész	75	45	71	77	90
2.	Jószivű	60	36	78	72	50
3.	Szorgalmas	46	45	7	63	54
4.	Udvarias	40	--	21	63	50
5.	Barátságos	40	9	42	27	63
6.	Kedves	38	--	14	59	50
7.	Rendes	33	27	21	40	36
8.	Becsületes	32	45	--	17	50
9.	Lusta	32	27	21	40	31
10.	Szemtelen	29	36	21	50	9
11.	Verekedős	29	18	28	54	17
12.	Nagyszáju	27	45	7	4	54
13.	Szerény	26	9	28	40	9
14.	Csintalan	23	--	7	40	27
15.	Önző	23	--	7	40	27
16.	Durva	22	--	--	27	40
17.	Hanyag	22	18	21	40	4
18.	Vagány	20	--	--	63	--
19.	Barátkozó	19	18	7	36	4
20.	Bátor	19	--	--	17	40
21.	Előzékeny	18	--	7	50	--
22.	Hazug	18	9	--	40	9
23.	Makacs	18	14	18	--	36
24.	Sértődékeny	18	9	7	4	40
25.	Csendes	16	9	7	27	13
26.	Kötekedő	16	18	14	27	4
27.	Rendetlen	16	--	14	36	4
28.	Szófogadó	16	9	14	17	17
29.	Fukar	14	9	7	31	4
30.	Jókedvű	14	9	28	14	9

		Együtt	NEVELŐ OTTHON			
			B	F	H	K
31.	Munkaszerető	14	36	7	13	9
32.	Tisztaságszerető	14	--	--	17	27
33.	Csufolódó	12	9	7	27	4
34.	Dolgos	12	9	7	17	13
35.	Feltűnni vágyó	12	18	7	12	13
36.	Feleselő	12	9	14	21	4
37.	Megértő	12	--	21	21	4
38.	Udvariatlan	12	--	--	27	13
39.	Veszekedő	12	18	21	--	17
40.	Alattomos	11	--	7	27	4
41.	Igyekvő	11	--	14	13	13
42.	Irigy	11	9	14	13	13
43.	Makrancos	11	9	21	4	13
44.	Szeles	11	--	14	--	27
45.	Tisztelet tudó	11	9	7	4	21
46.	Zárkózott	11	9	21	--	17
47.	Engedelmes	10	9	7	9	13
48.	Fegyelmezett	10	--	7	17	9
49.	Jóindulatu	10	9	14	13	4
50.	Meggondolt	10	9	7	9	13
51.	Rosszindulatu	10	--	21	17	--
52.	Szófogadatlan	10	--	14	13	9
53.	Vidám	10	--	21	9	9

"TÖBBLET" fogalomkincs otthononként:

B	F	H	K
<p>érdeklődő felületes ingatag pontatlan pontos</p>	<p>alapos beképzelt büszke belátó bohóc- kodó céltu- datos felelőt- len nehezen barát- kozó szelle- mes</p>	<p>akarategyenge árulkodó erőszakos igazságos képmutató lassu magabizó megbizha- tatlan mérges nagyképü pökhendi passzív tiszteletre- méltó törtető vissza- huzódó</p>	<p>akaraterős bosszuálló figyelmetlen goromba gyengéd hangadó haragtartó igényes nem közös- ségi neveletlen személyeskedő talpraesett tekintély- tisztelő türelmes tisztességes</p>
5	9	15	15

A tanulók erkölcsi fogalomkincsének tartal-
mi csoportosítása

Megvizsgáltam, hogy a 163 fogalom
mire irányul

mihez fűződik a tanulók erkölcsi ítéleteiben

A tanulók fogalmainak többsége

énhez fűződők / 50 % /

közösséghez
fűződők / 43 % /

A többi összefüggést is világosan mutatja a táblázat.

A fogalmak tartalmi csoportosítása	A fogalmak használatá- nak gyeko- risága				Fogalmak		Rela- tiv gyakori- ság
	LGY	GY	R	LR	O	%	
Közösségi	18	15	13	23	69	43	62 %
Énhez fűződők	31	13	19	18	81	50	73 %
Munkára vonatko- zóak	3	1	--	1	5	3	7 %
Anyagi vonatkozá- suak	1	1	1	-	3	1	4 %
Igazsághoz fűző- dők	-	1	2	2	5	3	7 %
Vegyes, egyéb	-	-	-	-	-	-	-
Összesen:	53	31	35	44	163	100	

II.

A TANULÓK ERKÖLCSI ÍTÉLETEINEK

TARTALMI VIZSGÁLATA

E vizsgálattal a tanulók erkölcsi ítéleteinek tartalmát kívántam feltárni. Az ítéletek tartalmi elemzésénél a következő kategóriákat használtam;

- az ítélet tartalma két vonatkozásban
- az erkölcsi tett természete
- az erkölcsi tett alanya
- az ítéletben kifejeződő tapasztalat forrása

A kérdésfeltevés módja a következő volt:

Ird le egy emlékedet, amikor valakit állhatatosnak tartottál!

Ird le egy emlékedet, amikor valakit bátornak tartottál!

Ird le egy emlékedet, amikor valakit becsületesnek tartottál!

Ird le egy emlékedet, amikor elvhűséget tapasztaltál!

Ird le egy emlékedet, amikor valakit igazságosnak tartottál!

Ird le egy emlékedet, amikor valakit kötelességtudónak tartottál!

Ird le egy emlékedet, amikor valakit önzetlennek tartottál!

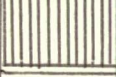

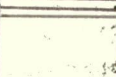

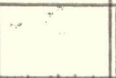

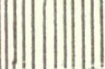

Ird le egy emlékedet, amikor proletárszolidaritást tapasztaltál!

Ird le egy emlékedet, amikor valakit takarékosnak tartottál!

Ird le egy emlékedet, amikor segítőkészséget tapasztaltál!

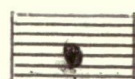
E fogalmak szereplnek a tanulók erkölcsi fogalomkincsében, követelményként az osztályfőnöki tantervben, illetve nevelési tervben.

Fogalmak előfordulása a felső tagozat osztályaiban.

	5.o.	6.o.	7.o.	8.o.
állhatatosság				
bátorság				
becsületesség				
elvhűség				
igazságosság				
kötelességtudás				
önzetlenség				
prol.szolidaritás				
takarékosság				
segítőkézség				

Téma

Más témában
áttételesen
szerepel

A FELDOLGOZÁS MÓDJA

a./ A dolgozatok tartalmi elemzése, kódolása.

Nevelőotthononként és fogalmanként az alábbi adatokat emeltem ki:

I./ A tanulók kódszáma 1 - 69.

II. / A nevelőotthonok kódja

- B. - koedukált, tíz éve létesített
 - F. - koedukált, két éve létesített
 - H. - csak fiuk - 20 éve létesített
 - K. - csak lányok - 20 éve létesített
- / a felmérés időpontjában/

III./ A tanulók neme

- F. - fiuk
- L. - lányok

IV./ A tapasztalat forrása

- 1./ saját élmény
- 2./ mikrokörnyezet /család, iskola/
- 3./ televízió, rádió
- 4./ film
- 5./ könyv, folyóirat
- 6./ tananyag

V./ A tett alanya /aki bátor, becsületes volt/

- 1./ nemzeti hős
- 2./ munkásmozgalmi hős
- 3./ híres ember /elsőn, másodikon kívül, egyéb/
- 4./ vulgáris hős /filmből, sportból/
- 5./ mikrokörnyezet /családban, iskolában élő személy/
- 6./ hétköznapi hős
- 7./ irodalmi hős

8./ a dolgozat írója maga

9./ egyéb

N = nő, F = férfi, Gy = gyerek, ő maga, általános

VI./ A tett természete

Ez az egyetlen kategória, mely szükségszerűen fogalmaként változik, mert a fogalom tartalmával van összefüggésbe - az abban foglalt követelmények bontása, cselekedetben való realizálása.

b./ Az adatok összesítése.

A dolgozatok fenti módon elemzett adatait %-osan összesítettem, az alábbiakra kerestem a választ:

1./ Az ítélet tartalma

a./ az erkölcsi tett természetére vonatkozó tanulói válaszokat a VI.rovat alapján összesítettem.

Ez az adat a II. és III. rovattal összevetés során - a tanulók neme, valamint az egyes nevelőotthonok szerinti bontásban is kimutatható.

b./ Az erkölcsi tett alanyára vonatkozó válaszokat az V.rovat alapján összesítettem. Az adat - a II. és III. rovattal való összesítés során a tanulók neme, valamint az egyes nevelőotthonok szerinti csoportosításban is kimutatható.

Ugyancsak az V.rovat adataival egy másfajta csoportosítás alapján kimutatható az erkölcsi tett alanyának a neme, az a tény, hogy bizonyos erkölcsi tulajdonságokat mennyiben nyilvánítanak sajátosan férfi vagy női tulajdonságnak a tanulók.

2./ Az ítéletben feloldott tanulói tapasztalatok forrása a IV.rov. alapján összesíthető, nemek és nevelőotthonok szerinti bontást a II. és a III. rovattal történt összevetés során kapunk.

AZ ÁLLHATATOSSÁG

A fogalom meghatározása

"Erkölcsei tulajdonság, amelyben konkrétan megnyilvánulnak az önuralom meghatározott oldalai; magában foglalja azt, hogy az ember ellenőrzése alatt tudja tartani érzelmeit, hogy cselekvéseit alá tudja rendelni a kitűzött cél elérésére a felmerülő akadályok és előre nem látott követelmények ellenére; hogy képes legyen leküzdeni a nehézségeket, elfolytani magában a kitűzött feladatokról való lemondás kishitű vágyát; hogy hű maradjon választott eszményeihez és elveihez a nehézségek és nélkülözések, a passzív és aktív ellenállás ellenére, a nyílt ellenség kényszere ellenére / állhatatosság, jellemszilárdság, következetesség /

A kommunista erkölcsben a kitartás nemcsak az ember akaratí képességeinek mutatója, hanem az emberi tevékenység maximális célszerűségének és az emberekhez való humánus viszonynak az előfeltétele is."

/Etikai kislexikon 151.lap/

A fogalom helye, előfordulása

A tanulók erkölcsi fogalomkincaében nem szerepel.

Az osztályfőnöki tantervben az alábbi módon szerepel.

Az 5.osztályban:téma: állhatatosság, bátorság, erő, ügyesség.

A 6.osztályban áttételesen két téma tárgyalásánál fordul elő./A tanulás és fizikai munka.Az akarat edzése./

A 7.osztályban téma az erős akarat és makacosság.

A 8.osztályban az átfogó témában szerepel: a szocialista ember néhány jellemvonása.

A nevelési tervben a követelmények között hangsúlyosan szerepel, többféle vonatkozásban. Legyen kitartó a fizikai erő kifejtésben, sportban, versenyekben.

Szokja meg, hogy a tanuláshoz erő kifejtésre van szükség; az apró erőfeszítések és hősi erőfeszítés kapcsolata; az erőfeszítés szép, nemes volta. Legyen kitartóan hűséges barátaihoz. Tisztelje népek, emberek erőfeszítéseit, ami a haladás érdekében produkálnak, tetteikben.

A tevékenységi formák csak a rendszeresség vonatkozásában közelítik meg a követelményeket, rendszeresség, uszásban, tanulásban, könyvolvasásban vállalt feladatai ellátásában.

A választ adó tanulók száma: 69

Adatok a tanulók ítéletei alapján

Az állhatatos tett természete. /Mi az állhatatosság?/
Az alábbi kategóriákat állítottam fel az állhatatos
tett természetére vonatkozóan:

- 1.a./ Kitartás a tanulásban
 - b./ Munkában
 - c./ Versenyekben
 - d./ Harcban, elvi küzdelemben
- 2./ Akadályok, nehézségek leküzdése
- 3./ Saját kishitűség, fáradtság leküzdése
- 4./ Egyéb

A tanulói válaszok megoszlása a következő:

	B		F		H		K		Ö	NK
	F	L	F	L	F	L	F	L		
	ÁLLHATATOSSÁG									
1.a.	10	27	7	-	5	-	-	27	19	10
b.	--	17	7	7	5	-	-	13	12	16
c.	--	--	7	-	-	-	-	-	2	3
d.	--	--	29	7	54	-	-	33	31	33
2.	36	10	--	29	18	-	-	9	25	13
3.	--	--	7	--	18	-	-	18	11	3
4.	--	--	-	--	--	-	-	--	--	9

A felmérés nagyjából hasonló eredményeket mutat.
Legmagasabb mutatója:

harc, elvi küzdelem
akadályok, nehézségek leküzdése
kitartás a tanulásban, kategóriának van.

A tanulók által használt erkölcsi fogalmak között nem szerepel az állhatatosság, nem alkalmazzák, de ismerik, ha nem is sokan. Világossá vált, hogy ezzel a fogalommal többet kell foglalkozni a beszélgetések keretében. Hétköznapi példák, tettek, tanulás, verseny, s főleg a munkában való állhatatosság helytállás példái segítik, segíthetik tanulóinkat a szocialista embereszmény egyik legfőbb erkölcsi és politikai világnézeti tulajdonság, a munkához való szocialista viszony megismeréséhez.

Hiányzik az árvizi példa kivételével napjaink állhatatos helytálló tetteinek felsorolása - munkában, különböző versenyekben.

Nagyon szívesen nyilatkoznak saját élményanyagukhoz - kitartás a tanulásban-

Egyik osztálytársam elhatározta, hogy kitűnő lesz, de ki is tartott mellette. Sikerült neki.

/ SZGy 8. /

En 6.oszt-ban kitűztem célul, hogy jobb eredményt érek el tanulásban. Ezért mindent elkövettem. Sok tanulás után jobb eredményt értem el.

/ LK 9. /

Ötödik osztályban történt. Oroszból bukásra álltam. Szülői értekezleten megmondták szüleimnek. En akkor megígértem, hogy hármasra feljavítom az eredményemet. Gyorsan szálltak a napok. Hamarosan bizonyítvány-osztásra került a sor. Mikor megkaptam a bizonyítványt, ragyogó szemekkel néztem a 3-as osztályzatot.

/ SZA 25. /

Mikor bekerültem a kollégiumba, nagyon rossz tanuló voltam. Nevelőim sokat segítettek a tanulásban. Rendszeresen ellenőrizték leckémet és szóbeli felkészültségemet. Állhatatosan kitartottak mellettem, feladatokkal biztak meg, elhatározták, hogy embert faragnak belőlem.

/ UL 43. /

Kitartás a tanulásban.

Már kiskoromban elhatároztam, hogy ápolónő leszek. Most jelentkeztem is. Ha nem vesznek fel, addig próbálkozom, amíg nem sikerül. Kitartok elhatározásom mellett.

/ KE 4. /

Osztálytársam most jött ebben az évben, mikor megkérdeztük tőle, mi szeretnél lenni, azt mondta csecsemőgondozónő. Félévkor nagyon sokat romlott, de mégsem mondott le választott szakmájáról. Ahogy én ismerem, mindent megtesz, hogy célját elérje.

/ HE 5. /

Nálunk az egyik lány 5. osztálytól kezdve elhatározta, hogy varrónő lesz. Még most is kitart elhatározása mellett.

/ BK 51. /

Van, aki általánosan próbálja magyarázni a fogalmat. Szerintem az az állhatatosság, amikor egy illető megfogadja, hogy ezt megcsinálja, feladatokat vállal, azt teljesíti is! Mert ezt így kell!

/ NI 24. /

Akadályok leküzdése az élet különböző területein.

Ebben az évben történt, Laci bácsiék elhatározták, hogy házat építenek. Az öregek nem szívesen egyeztek bele, de ők kitartottak szándékuk mellett. Hiába mondták, hogy 15 éve ott vannak már, de nekik beszélhettek, kitartottak szándékuk mellett. A kitartás eredményeként három év múlva készen volt a beköltözhető új lakás. Most már az öregek is örültek.

/ PJ 10. /

A szomszéd tanyában élt egy házaspár. Két gyermekük volt, egy fiú és egy lány. Nagyon szegény életet éltek. Kihagyóan dolgoztak és mindennap fillérenként számolták ki a kenyérre való. De a két gyereket emberre akarták nevelni, iskolát végeztetni. Tovább is tanultak. A fiúból tsz agrónómus lett, a lányból boltos. A szülők becsületesen, állhatatosan nevelték gyermekeiket.

/ BJ 26. /

Egy filmben láttam. A II. világháború még javában tartott, egy hős szovjet katona repülőgépjével lezuhant egy erdőbe, a nagy hó elborította mindent. Amikor magához tért, egy nagy medvét látott, nehéz helyzetben volt, de megölte. Felállni már nem tudott, mivel lefagyott a lába, de azért 18 napig kuszott, mire rátaláltak a gyerekek. Állhatatosan ki-tartott, így megmentette az életét.

/ PZ 33. /

Pár éve múlt, hogy Szegednél egy nagy árvíz volt, már másnap a katonák megkezdtek a mentést. Mentették, amit csak lehetett. Egész nap evés-ivás nélkül segítettek, míg be nem esteledett. Volt, aki éjjel sem aludt, hanem kint a parton serénykedett. Négy napig rendületlenül védtek a gátat a haragos Tisza ellen. Ötödik nap jött a váltás, de ezek a hősnek mondható katonák nem akarták otthagyni helyüket, mire végre rábeszéltek őket a pihenésre. Megigérték, kérték, ha baj lesz, őket hívják elsőnek munkára. Ezt az ezredet megdicsérték és kitüntették. Meg is érdemelték, mert állhatatosan, végső erőfeszítéssel dolgoztak együtt nagy szíves-séggel.

/ SS 42. /

Harcban, elvi küzdelemben gazdag a példatár.

A II. világháború végé felé a Szovjetunió már biztosan tudta, hogy a győzelem az övé és felszabadítja az országokat a fasiszta elnyomás alól.

A győzelem kivívása érdekében komoly kitartásnak vetették alá magukat. Nagy sikert arattak az egész világon. Nagy nehézségeik és szomorúságaik voltak, de ők minden erejüket a győzelem kivívása érdekében tették.

/ BJ 27. /

1848-ban Bécsben kitört a forradalom. A bécsiek haláltmegvető bátorsággal harcoltak szabadságukért. Utolsó csepp vérükig nem adták fel a harcot, de a forradalom sajnos elbukott. Ezt a szabadságra vágyást az egész világon a munkásosztály példaképnek tartja, és ismeri bátor kitartásukat.

/ NK 32. /

Az amerikaiak, mikor megtámadták Vietnámot, akkor a nép a dzsungelbe vonult. Mégis visszatartják az amerikaiakat, pedig azok sokkal jobban fel vannak szerelve. A vietnamiak csellel védekeznek. Azok, akik még iskolába járnak, inkább elmennek harcolni. Ez a nép szerintem nagyon állhatatos és győzni is fog.

/ RF 35. /

Az egri várat a törökök megtámadták. Dobó István, az egri vár kapitánya és a várban lévők fogadalmat tettek, hogy a várat utolsó csepp vérükig védik. Eljött a nap, amikor a törökök tulerővel a vár ellen indultak. A várban lévő katonák hőiesen harcoltak. Bátorságukkal megvédték a várat és a törököket messzire elűzték. Ez a hír világra szóló volt. Mint a kitartás mintaképe, ismerik mindenhol.

/ MJ 44. /

1941-ben a németek megtámadták a Szovjetuniót. A szovjetek erre a támadásra nem voltak felkészülve, de határok mentén lévő katonák az utolsó csepp vérükig védték az országhatárt. Közben az ország belsejében folyt a felkészülés a németek fogadására. Szerintem ezek az emberek állhatatosak.

/ SZJ 45. /

Egy tv filmben láttam. A főszereplő a nép mellett állt. Gruziára ellenség akart, törni és Szarkadze egy csapatot szervezett, közben a törököknél kellett hagyni kisebbik fiát zálogba. Ezt a fiát elveszítette, de újabb harcot szervezett, melyben nagyobbik fiát is elveszítette. Majd e szörnyű csapás után azt remélte, ha ő nem, majd mások megvédik a hazáját.

/ LZS 61. /

Lenin elhatározta, hogy a munkásosztályt fogja szolgálni és segíteni. Célul tűzte, hogy a munkásosztályt uralkodóvá emeli. A munkásság kezébe teszi a hatalmat, de ehhez az összefogás is szükséges volt, amit szintén megvalósított. Kitartott a munkásosztály mellett jóban, rosszan, együtt volt velük. Kiemelkedő alak volt. Célkitűzése sikerrel járt. Igaz, ő már ezt nem érte meg, hogy a dolgozó nép kezében legyen a hatalom, de amíg élt, ezért harcolt.

/ JJ 56. /

Az állhatatos magatartás alanya

Ki az állhatatos?				
Az alany	F	L	NK	
			L	F
Nő	6	-	16	3
Férfi	44	24	37	41
Gyermek	6	46	17	28
Ő maga	17	12	8	1
Általános	33	12	10	12

Legnagyobb számban lányoknál férfi szerepel. Női alany a fiuknál nincs. Fiuknál gyermek nagy százalékban. "Ő maga" mindkét nemnél majdnem azonos. Általános alany a lányoknál háromszoros a fiukhoz képest.

A tett alanya	B		F		H		K		Ö	NK
	F	L	F	L	F	L	F	L		
	ÁLLHATATOS									
1.Nemzeti hős	-	-	-	-	9	-	-	-	2	-
2.Munkásmozgal- mi hős										1
3.Híres ember					9			9		1
4.Vulgáris hős			7		22				7	4
5.Mikrokörnye- zet	10	10	21	37	5			27	28	30
6.Hétköznapi hős			14		18				8	14
7.Irodalmi hős			14	7	5			27	13	10
8.Ő maga	36	44			5			22	27	4
9.Egyéb					27			15	11	10

Nagyobb hangsúlyt kellene kapnia az első két kategóriának, bár nemzeti hősként, Dobó István szerepel.

Kittenberger Kálmán neve is előfordul, mint híres ember.

Irodalmi hős Robinson, jószándékú indián törzsfőnök, Polevoj: "Egy igaz ember" hőse, Jókai: Szegény-gazdagok női alkja, "Vihar Gruzia fölött" főszereplője.

A mikrokörnyezet és ő maga több a válaszok felénél.

A felsorolt hiányosságokat javítandó "a nevelőotthoni nevelés továbbfejlesztésének programja" a következőket rögzíti:

"A szocialista hazafiság és a proletárinternacionalizmus tulajdonságainak kialakítása végsősoron a következő magatartás-formákkal érhető el:

- az ország anyagi és szellemi kincseinek gyarapításában, fejlesztésében való részvétel,
- a hazás és a népcérdekeinek, eredményeinek védelmében való készenlét
- szolidaritás, együttműködésre való készség a világ haladó erőivel

- valamint a nemzetközi munkásozttálllyal és a szocialista országokkal.

E megállapítások a többi fogalmakra is vonatkoznak.

A tapasztalat forrása

A tapasztalat forrása	B		F		H		K			
	F L		F L		F L		F L			
	ALLHATATOS								O	NK
1. Saját élmény	36	54	43	21	10	-	-	45	52	6
2. Mikrokörnye- zet	10			14	5			5	8	34
3. Televízió			7		27			22	14	6
4. Film					32			5	10	2
5. Könyv			7	7	13			5	8	8
6. Tananya					13			18	8	31

Saját élmény, televízió és mikrokörnyezet döntő a tapasztalat forrásában. Erősen hiányolható a könyv és tananyag háttérbeszorulása - kevés a példa vagy nem hangsúlyozzuk ezeket eléggé.

Összefoglalva:

E fogalom szerepel az osztályfőnöki tantervben folyamatosan, de talán nem fordítunk rá kellő figyelmet.

Vannak, de szerencsére kevesen, akik negatív példával próbálták magyarázni, tetézve történelmi tévedésüket.

Kevés a nemzeti, munkásmozgalmi hős, a híres embereket is csak Kittenberger Kálmán képviseli.

Véleményem, hogy e fogalom nem kellően tisztázott tanulóink előtt, valahogy elsikkad. A tevékenységi formák előírtak, tapasztalatszerzési lehetőségek adóttak. A tudatosítással van a baj?

A BÁTORSÁG

A fogalom meghatározása

"Erkölcsei tulajdonság, amely olyan ember magatartását és erkölcsi arculatát jellemzi, akinek sajátossága a merészség, az állhatatosság, a kitartás, az önuralom, az áldozatkészség. Abban jut kifejezésre, hogy az ember képes veszélyes és bonyolult helyzetben határozottan és célszerűen cselekedni, minden erejét mozgósítani az előtte álló cél elérésére és szükség esetén kész önmagát is feláldozni....A bátorság fogalmával a kommunista erkölcsben a társadalmi helyzettől függetlenül bármelyik ember megfelelő cselekvéseit értékeljük, az élet minden területén /munkában, politikában, az emberek közötti kapcsolatokban; az újító merészsége, a saját hibák bátor beismerése, a nyílt bírálat személyre való tekintet nélkül stb./ "

/ Etikai kislexikon 25.lap /

A fogalom helye, előfordulása

A tanulók erkölcsi fogalomkincsében a "leggyakrabban" használt erkölcsi fogalmak kategóriájában szerepel a fogalom. A tanulók 19 %-a használja. Tartalma szerint "énhez fűződő" erkölcsi fogalom.

Az osztályfőnöki tantervben az alábbi módon szerepel:
Az 5.osztályban téma: állhatatosság, bátorság, erő, ügyesség, találékonyság.

A 6.osztályban nem téma, de a "példaképeink" témánál szerepel.

A 7.osztályban nem téma, de áttételesen 4 óra anyagában is szerepel.

/Az ember szerepe a föld felszínének megváltoztatásában. A vallás erkölcs és a kommunista erkölcs különbsége. A szocialista hazafiság. Magunk és mások munkájának és magatartásának helyes bírálata./

A 8.osztályban téma: a szocialista ember néhány pontos jellemvonása.

Ezenkívül áttételesen szerepel még másik 4 témában. /Helyes önbírálat, mások igazságos értékelése. A szocialista haza polgárai leszünk. Összefogás a baráti népekkel. A háboru és béke ügye./

A nevelési tervben követelményként szerepel mind az embereszménnyel, mind a nevelési követelményekkel foglalkozó fejezetben. Egyrészt - és erőteljesebben - mint a meggyőzés hirdetéséhez, másrészt mint a bírálatához, mások megítéléséhez szükséges tulajdonság. Érzelmi vonatkozásokra is történik utalás, kár, hogy halványan: "tisztelje azokat, akik bátrak, veszélyes munkát végeznek."

A tevékenységi formák mind a 4 osztályban a véleménymondás bátorságára vonatkoznak. Jó, mert igen életszerű az 5. osztályban a bátor magatartásnak az a formája, amely szembeszáll az esetleges puskázással, sugással. Ugyancsak az 5. osztályban található az egyetlen tevékenység, amely a hibák beismeréséhez szükséges bátorságra nevel.

A választ adó tanulók száma: 69

Adatok a tanulói ítéletek alapján

Az ítélet tartalma

A bátor tett természete /Mi a bátorság?/

A bátor tett természetére vonatkozóan az alábbi kategóriákat állítottam fel:

- 1.a. Az élet feláldozása
- b. Életveszély vállalása
2. Félelem legyőzése
- a. Külső okokkal szemben
- b. Kiállás az igazságért; kritika
- c. Önkritika, hibák beismerése
- 3.a. Büntetés önként vállalása
- b. A büntetés elviselése
4. Egyéb

A tanulói válaszok megoszlása a következő:

	B		F		H		K			
	F	L	F	L	F	L	F	L		
	BATORSÁG								Ö	NK
1.a.	26	36	7	-	22	-	-	5	24	12
b.	18	10	44	14	60	-	-	50	49	51
2.a.			7	14	18	-	-	31	18	20
b.		10		14				9	8	3
c.								5	1	1
3.a.									-	1
b.										
4.									-	5

Nagy aránytalanság mutatkozik az egyes kategóriák között. Egy kategória az 1/b. /Életveszély vállalása/ a tanulók 49 %-ánál szerepel különböző formákban, - vizből mentés, tűzoltás, stb.

Példák a bátorságról:

A keszthelyi táborban voltunk, az egyik lány nagyon mélyen bementa vízbe és majdnem belefulladt. Egy fiu gyorsan beuszott és megmentette. Ezért a tettéért oklevelet kapott. Bátor volt.

/ BK 51. /

Az elmúlt nyáron a Tiszán csónakázott két fiatal. Játszottak a csónakban, de egyszer felborultak. Az egyik fiu kiáltozni kezdett, "nem tudott uszni". A parton látta ezt valaki, beugrott a vízbe és kimentette az előtte fuldokló fiut.

/ BR 52. /

Talán pillanatnyi elkeseredés váltotta ki, hogy így nyilatkozik az egyik tanuló.

Még nagyon kicsi voltam, amikor egy napon hugommal elszöktünk otthonról fürödni. Nem tudtam, hogy a víz mély, ezért nem érdekelt az sem, hogy a nálamnál kisebb hugomat beleengedtem a vízbe. Arra lettem figyelmes, hogy a hugom fuldoklik. Nagyon megijedtem és beleugrottam a vízbe. Hugomat sikerült kiemelni, de én estem el és ha nem jön arra egy néni, bizony ott fulladtam volna meg. Talán jobb is lett volna, ha nem jön arra a néni.

/ KI 57. /

Egy táborozás során elmentem fürödni. Az egyik kislány játszás közben a labda után uszott és a mély vízbe került. Hirtelen lebukott a víz alá, segítségért kiáltozva kapkodta a levegőt. Az egyik jó uszó bácsi beugrott és kimentette a kislányt. A kislány szülei nagy tiszteletet éreztek a bátor megmentő iránt.

/ KF 61. /

Keszthelyen voltunk a táborban, egyik délután kimentünk a Balatonra fürödni. Nagyon messzire nem szabad bemenni - figyelmeztettek. Az egyik kislány nem fogadott szót, uszni persze nem tudott. Fuldokolni kezdett, az egyik társunk mentette ki a vízből, ezért bátornak neveztük őt.

/ MÉ 62. /

Az élet feláldozásának témája is nagy százalékkal szerepel.

Zrinyi Miklós életét adta a hazáért.

/ AI 1. /

Dugovics Titusz magával rántotta az egyik törököt, meghalt a hazáért. Bátor volt.

/ BI 2. /

Spartacus mikor a gladiátorokkal szemben állt, megmutatta bátorságát. Merte vállalni a szervezkedést, hogy felszabadulhassanak. Tudta, de vállalta a szinte biztos halált. Nagyon bátor ember volt.

/ LK 7. /

Himalájában a hegymászók nagyon bátrak, mert a jeges utakon bátran mennek a céljuk felé.

/ SZGY 9. /

Dózsa György a nagy parasztvezér bátran kiállt a zsarnok urak ellen. Utolsó satájában is bátran viselkedett, tűrte a kínzásokat, példaképet mutatott a népnek.

/ PJ 10. /

A törökök megtámadták Eger várát, de nem bírták elfoglalni, mert a nép hősiesen, bátorsággal harcolt. A törökök elfogták Bornemisza Gergelyt és Czeczei Évát, de amikor a törökök elaludtak éjszaka megszöktek két lóval együtt és hazamentek. Nagy bátorság volt, hogy megszöktek. Ebben a harcban még sok bátor emberrel találkoztam.

/ KF 39. /

A többi kategória, mely az erkölcsi bátorság /őszinteség, véleményalkotás, önértékelés, felelősség vállalás/ mutatói lennének, szinte nem található. Probléma felvetés van.

A moziban láttam, hogy a partizánok menekültek és már majdnem agyonlőtték őket, amikor az egyik közülük azt mondta: "Majd én feltartóztatom a németeket, ti pedig meneküljetek.

Nagy nehezen elváltak egymástól. Ez a bátor harcos ott maradt a kilométerkőnél az út mellett gránátokkal és golyószóróval. A németek hamarosan feltűntek. A gépkocsi tele volt német katonákkal. A partizán kiállt az utra és az autó előtt felrobbantotta a gránátokat. Hősi halált halt, a németek is mind meghaltak. Ezzel a tettel sok partizánt mentett meg.

/ NI 24. /

Az egyik tanuló, József Sttilát látja a bátor példájának - kiállítás az igazságért, kritika.

József Attila a Favágó c. versében a munkásosztály nyomorát mutatja be. Bátorság kellett abban az időben ennek a versnek megjelentetéséhez.

/ KM 59. /

A nevelőotthonok között nincs nagy eltérés. Mindhárom kategóriában válaszolt a létszámuk arányában. B. és F. intézetben nagyon szűkszávuak a dolgozatok, de a lényegét mutatják.

A magatartás alanya

Ki a bátor?				
Az alany	F	L	NK	
			F	L
Nő	6	6	2	8
Férfi	60	49	60	49
Gyermekek	3	18	16	36
Ő maga	3	12	--	3
Általános	28	15	6	4

A bátor tett alanya mindkét nemnél szinte kizárólag férfi. /Egy tanítónőt kivéve/

Hígyoznak a regények, történelmi események, híres nő alakjai - Zrinyi Ilona, Egri nők, partizánlányok, stb.

Furcsa, mert a leány és koedukált intézetekben tanulókat, csoportokat, primér közösségeket, híres nőalakokról neveznek el. Miért nem használják?

A lányok magukat bátrabbnak tartják, mint a fiukat.

Százalékos összesítés

A tett alanya	B		F		H		K		O	NK
	F	L	F	L	F	L	F	L		
	B A T O R									
1. Nemzeti hős	36	18	-	-	13	-	-	-	17	10
2. Munkásmoz- galmi hős	--	10	-	-	9	-	-	-	5	1
3. Híres ember	--	26						13	10	4
4. Vulgáris hős					31			18	13	11
5. Mikrokörnye- zet			14	7	6			5	8	3
6. Hétköznapi hős		10	28	7	18			31	24	27
7. Irodalmi hős			7	21	5			9	11	20
8. Ő maga			7	9				15	8	2
9. Egyéb					18			9	4	2

Viszonylag egyenletes elosztást mutat. Hétköznapi hőst mutat. Szerencsére megtalálhatók nemzeti hőseink: Dobó, Zrinyi, Dugovics, Dózsa Gy.

Híres emberek között szerepel: Spartacus, József A., Rózsa S.

Hétköznapi hős főleg vízből-tüzből való kimentésnél bukkan fel.

Található még indián, nyomozó, felderítő, katona, koncentrációs tábor lakója.

A tapasztalat forrása	B		F		H		K			
	F	L	F	L	F	L	F	L		
	B A T O R								Ö	NK
1. Saját élmény			7	7	6			13	9	6
2. Mikrokörnyezet			14	14				28	14	20
3. Televízió			7	14	40			32	21	14
4. Film	10	10	7		36			13	19	6
5. Könyv	10	16	21	7	13			18	21	23
6. Tananyag	27	27			5			6	16	15

A tapasztalat forrásaként minden kategóriánál egyenletes az elosztás. Legkevesebb a saját élmény. Az intézetek közül B. tanulói nem használták ki az első három kategória lehetőségeit, viszont a tananyagból tanultakkal operáltak.

A könyv, tv. és film vezet az összesítésnél - főleg H intézetnél.

Összefoglalva:

E fogalomra több helyen tapasztalható utalás. Osztályfői tanterv, történelmi anyag, tömvgkommunikációs eszközök szórása.

A leggyakrabban használt fogalmak közé tartozik, kár, hogy a saját élmény háttérbe szorul, pedig a nyaranta szervezett /az intézetekben maradó "hontalan" gyerekek részére/ táborok nagyon sok lehetőséget kínálnak. A honvédelmi nevelést jól szolgáló u.n. "vándor táborok"-ból sem profitálnak.

Nem szóltak az akadályversenyeken, harci játékokon tapasztalt bátor tettekről.

Többet vártam volna a közösségi neveléstől - kiállítás az igazságért, kritika, önkritika, hibák beismerése /értékeléseink alapja ez, s abból sok van/

B és H intézet nem használta ki mikrokönyezetének lehetőségeit, pedig voltak. / Életmentés, intézeti tűz /

Vonzó az életveszély vállalása, szívesen azonosulnak a tett alanyával.

Örvendetes, hogy nőtt azoknak a száma, akik az első két kategóriában /nemzeti hős, munkásmozgalmi hős/ találták meg a bátor tett alanyát.

A BECSÜLETESSÉG

A fogalom meghatározása

"Erkölcsei tulajdonság, az egyik legfontosabb erkölcsi követelmény megnyilvánulása. Megköveteli, hogy az ember legyen igazságos és elvhű, hiven teljesítse vállalt kötelességeit, legyen meggyőződve az általa szolgált ügy igazáról, legyen őszinte embertársaival és önmagával szemben, cselekedeteinek motivumait ismerje el és tartsa tiszteletben mások jogait ahhoz, ami törvényesen megilleti őket. A becsületesség ellentéte a csalódás, a hazugság, a lopás, a hitszegés, a képmutatás.

A kommunista erkölcs felfogása szerint a becsületesség nem az emberek egymás közötti megállapodásának, nem valami "társadalmi szerződésnek" az eredménye, s nem is az egyes egyének kölcsönös használati záloga, hanem abból az objektív szükségszerűségből fakadó követelmény, hogy az embereknek együttesen kell tevékenykedniük a leghumánusabb és legigazságosabb társadalom felépítésének érdekében. Éppen az emberek eme teljes érdekközössége folytán a társadalommal és másokkal szembeni becsületesség a saját magukkal szembeni becsületesség kérdésévé válik."

/ Etikai kislexikon 27-28. lap /

A fogalom helye, előfordulása

A tanulók erkölcsi fogalomkinésében a "leggyakrabban használt" erkölcsi fogalmak kategóriájába tartozik. A tanulók 32 %-a alkalmazta a jellemzésre. Tartalmát tekintve közösségi fogalom.

Az osztályfőnöki tanterv en az alábbi módon szerepel:

Az 5.osztályban áttételesen két témánál /az uttörők vidám baráti közössége; az uttörő védi a vörös nyakkendőt - becsületét. Az uttörő és az őszinteség./

A 8.osztályban téma: az igazságosság és a szocialista becsület.

A nevelési tervben követelményként főleg a becsület, a közösség becsülete szerepel. A becsületesség mint erkölcsi tulajdonság a helytállás, a szavak és a tettek összhangja vonatkozásában kerül megfogalmazásra.

A tevékenységi formák a becsületesség kialakítását, nevelését célozzák.

Az 5.osztály becsülje meg mások tulajdonát, s a talált tárgyakat adja át az illetékeseknek.

A 7.osztály: "sajátként" óvja közössége becsületét, igyekezzék gyarapítani annak jóhírét. Tudja, hogy személyes becsülete elválaszthatatlan a közösség becsületétől.

A 8.osztály: "Tudja, hogy a játékban többet ér a becsületes vereség, mint a becsstelen eszközökkel kivívott győzelem."

A választ adó tanulók száma: 69.

Adatok a tanulói ítéletek alapján

Ítélet tartalma

A becsületes tett természete / Mi a becsületesség?/

A becsületes tett természetére vonatkozó alábbi kategorizálás feltétlenül egyszerűbb, szegényesebb mint a fogalom tartalma, de csak ezek látszottak szükségesnek.

1./ Megbízhatóság anyagiakban

- a. Talált pénz, tárgy visszajuttatása
- b. Rábizott pénz őrzése, gondos kezelése
- c. Ellenállás a lopás kísértésére

2./ Őszinteség, erkölcsi bátorság

- a.Kártevés bevallása./ablak,tv.rongálása/
- b.Mulasztás bevallása /lecke/
- c.Egyéb hibák bevallása
- d.Erkölcsi bátorság kiállás

3./ Helytállás a munkában.

A tanulói válaszok megoszlása a következő:

		B		F		H		K			
		F	L	F	L	F	L	F	L		
BECSÜLETESSÉG										Ö	NK
1.	a.	27	33	35	30	63	-	-	36	56	49
	b.					18	-	-	5	6	5
	c.		10	7		5	-	-	22	12	2
2.	a.								5	1	6
	b.								5	1	2
	c.	10	10	14	14	9			5	15	16
	d.	10				5			22	9	5
3.											4

A legnagyobb százalékkal a talált pénz vagy tárgy visszajuttatása szerepel.

Az 1/a. kategória telítettsége ezeknél a tanulóknál nagyon fontos. Az otthoni környezet sokszor negatív példáján túl kell lépniük. A pénztelenséget legyőzni, egyéni igényeket helyes mederbe terelni.

Példák a becsületességről:

Erkölcsi bátorság, kiállás.

Egy ember autójával meg nem engedett sebességgel hajtott. Egy kerékpárost elütött, de ő nem hajtott tovább, hanem kihívta a mentőket és rendőröket. Amit kérdeztek tőle, arra becsületesen válaszolt.

Az elmúlt hónapban sokat segitettem az igazgató bácsi nyomozásán. A kollepszban csak én tudtam Kanalas lopásáról. Becsületesen, a többiek érdekében, a barátságot nem kimélve meséltem el az igazat.

/ BJ 26. /

A lopás bevallása, holmi visszaadása. Gyakori esetek a hétköznapiakból.

4.osztályos voltam, mikor a nagyszünetben bélyeget vettem az egyik osztálytársamtól. Ő a táskába rakta a bélyeget. Az egyik gyerek a szünetben bement és kivette a bélyeget. Társam kereste, de nem találta. Az osztályban mindenki kutatott, de senkinél sem volt. A 4. óra végén a gyerek visszahozta a bélyeget és bevallotta, hogy ő vitte el.

/ BJ 3. /

Osztálytársammal történt, egyszer elvitt tőlem egy tollat. Kerestem, de nem találtam. Az osztályt is kérdeztem, de nem felelt senki. Mégegyszer megkérdeztem, osztálytársam felállt, szégyenkezve, de becsületesen bevallotta és visszaadta a tollat.

/ BS 4. /

Az otthonban történt, hogy egy óvodástól elloptak egy csomag cukrot. A kis óvoda nagyon sirt. Nevelőmnek megmondtam, s az rögtön kérdezte, ki volt a tettes? Az illető azonnal jelentkezett. Bocsánatot kért, s mert becsületes volt, nem kapott büntetést.

/ NI 24. /

Tavaly a táborban, Bélapátfalván egy kisfiu elvesztette a karóráját. Kerestük, de nem találtuk. Délben az egyik fiu felállt és azt mondta: "Ne haragudj, hogy elvettem, de úgy szerettem volna, ha nekem is lenne óráim." Nem is haragudott többé rá és barátok lettek. Ez nekem a becsületesség, hogy a kisfiu visszaadta az órát.

/ SZE 68. /

Talált pénz visszaadása. Pontos a személy becsületessége, az otthoni környezet sokszor nem erre biztatja.

Olvastam, hogy egy budapesti ember irt a szerkesztőségbe talált egy táskát, benne iratokkal. Kérte a szerkesztőséget, ha jelentkezik a tulajdonos, hiánytalanul adják át.

/ AI 1. /

A tv-ben láttam, egy néni hirdetést adott fel az ujságba, hogy elveszítette a táskáját. Kint sétált a parkban s mert elfáradt, leült pihenni. Továbbment, s csak később vette észre, hogy a táskáját otthagyta. Visszament, de a táskát nem találta. Másnap a becsületos megtaláló felkereste és átadta jogos tulajdonosának a táskát.

/ HE 5. /

Észrevettem, hogy egyik barátom nagyon örül. Megkérdeztem, miért ilyen jókedvű? Képzeld, vasárnap a vásárocsarnokban találtam egy irattárcát és benne pénzt. Mit csináltál vele? Rögtön odavittem a rendőr bácsinak és ő azonnal intézkedett. Ez nagyon szép dolog volt.

/ KL 22. /

Egyszer az utcánkban találtam egy táskát, amiben pénz volt. Sokáig keresgéltem a gazdáját és nagy nehezen megtaláltam. Visszaadtam a tulajdonosnak a táskát és ami benne volt. Pénzt akart adni, amit elutasítottam, csak a köszönetet fogadtam el.

/ PZ 33. /

Az ABC áruházban egy fiatalember vásárolt. Csomagolás közben 10.-Ft leesett a földre. Én lehajoltam és felvettem a pénzt. Odaadtam a fiatalembernek. Nagyon szépen megköszönte és azt mondta, hogy nagyon becsületes gyerek vagyok.

/ SZL 38. /

Szüret volt, ebéd után kimentem a szőlőbe segíteni anyuéknak. Hazafelé találtam egy irattartót, jogosítvánnyal, személyigazolvánnyal, pénzzel. Nem vettem ki belőle semmit, csak a név alapján megkerestem gazdáját. Nagyon megörült és adott egy liter mézet. Én meg annak örültem, hogy becsületesnek és jószívűnek jellemzett a bácsi.

/ HZ 47. /

Megyek az utcán és látom, hogy valami van a földön. Megnéztem, egy igazolványtartó volt. Pontos iratok pénzzel együtt. Megnéztem a nevet, bevitettem a rendőrségre. Aki elvesztette, hiánytalanul megkapta. Szépen megköszönték. Jobban szeretek a becsületes emberekkel tárgyalni, mint a becsstelenekkel. Amikor ilyet találok, mindig becsületesen vissza kell adni. Így hallottam szüleimtől.

/ SZJ 45. /

Hátha éppen személyes példát takar a következő történet.

Az egyik néni elveszítette pénztárcáját az utcán,amiben nem kis összeg volt. A tanácsházán a hangszóró kijelentette,hogy aki megtalálja, jutalomban részeül. Egy cigánygyerek ment az utcán és pont ő találta meg. A tanácsházán megkérdezték tőle, mit kér. Ő azt felelte, semmit, becsületességből csináltam.

/ BE 11. /

A szülők példája, felnőtt magatartása sem hanyagolható el!

Anyuval történt, a szomszédba adtunk el kukoricát. Anyu már a pénzt megkapta, amikor a néni kiejtett a kezéből egy 500-ast, de azt nem vette észre. Anyu is csak akkor vette észre,amikor a néni elment. Anyu utánament és elvitte az 500 Ft-ot. Szerinte becsületesen cselekedett.

/ NI 24. /

Ma történt velem az áruházban. Sorba kellett állni a pénztárnál. Mikor rám került a sor,több pénzt adtam a pénztárosnak, de nem vettem észre. A pénztáros becsületesen visszaadta. Természetesen megköszöntem.

/ KL 20. /

Velem történt az eset, ebédért kellett mennem, de a kerékpárt gyakran kellett pumpálni. Feltettem a biciklire a pumpát és elindultam. Nem vettem észre, hogy leesett. Utánam jött egy 37 év körüli ember, aki felvette a pumpát és utánam hozta.

Ezt a tettet nagyon megköszöntem a becsületes embernek.

/ DT 41. /

Becsületes magatartás alanya

Ki a becsületes?				
Az alany	F	L	NK	
			F	L
Nő	6	9	1	5
Férfi	20	12	20	11
Gyermek	31	58	53	66
Ő maga	37	9	8	7
Általános	6	12	2	4

Tapasztalatuk szerint gyerek, vagy ő maguk a becsületesek. /E két kategória foglalja el a választott 2/3 részét/

A nemek közül ismét a férfiak vezetnek. Gyermeknél a lányok. Személyes példánál / ő maga / a fiuk alkotják a többséget.

Százalékos összesítés

A tett alanya	B		F		H		K		Ö	NK
	F	L	F	L	F	L	F	L		
	BECSÜLETES									
1. Nemzeti hős										
2. Munkásmozg. hős										
3. Hires emb.										0,5
4. Vulgáris hős							1	1		0,5
5. Mikrokör- nyezet	18	26	21	30	40		77	53	52	
6. Hétközna- pi hős	18	10			5			8	20	
7. Irodalmi hős							13	3	7	
8. Ő maga			21	7	50		5	21	7	
9. Egyéb	10	18	7	7				11	1	

Két kategória dominál: a mikrokörnyezet, illetve ő maga.

Irodalmi hősökből megjelenik Nyilas Misi, Nemecek, Csoszogi az öreg suszter.

Mikrokörnyezetből minden intézetből van példa, a többi kategória csak elvétve jelenik meg.

A tapasztalat forrása

A tapasztalat forrása	B		F		H		K			
	F	L	F	L	F	L	F	L		
	BECSÜLETES								Ö	NK
1.Saját élmény	18	18	42	15	82	-	-	55	57	21
2.Mikrokörnyezet		18	15	21	9	-	-	22	21	56
3.Televizió	18	18		7		-	-	5	12	0,5
4.Film	10								3	0,5
5.Könyv					9			18	7	5
6. Tananyag										5

Felmérésben saját élmény, mikrokörnyezet, televízió a rangsor. Az első kettő a válaszok 78 %-át adja.

Nagy Katalin felmérésében hasonló az arány, csak a sorrendben van némi módosulás, ugyanis a mikrokörnyezetet követi a saját élmény. A televízió jelentősége elsikkad.

Összefoglalva:

Nagy jelentőséget tulajdonítok nevelőotthonban ennek a fogalomnak. Örültem, hogy nincs számottevő különbség, eltérés normál környezetben nevelkedő gyermekekkel összehasonlítva.

Fontos, hogy ismerjék meg alaposan az egyik legfontosabb erkölcsi követelményt. A nevelési tervben mennyiségileg nem elegendő, az előírt tevékenységi formák sem kielégítőek. Remélhetőleg az új megjelenő nevelési és oktatási terv erre is figyelemmel lesz. Szomorú, hogy a tananyagot senki sem jelöli a tapasztalatforrásának.

Ha a talált pénzt vagy értéket visszaadja, de legalább helyesli a tetteket, ez már valami, amit csak fejleszteni kell.

Ez pedig kötelességünk.

Az iskolai életben is, de főleg kikerülve /támasz nélkül!/ becsületesen teljesítse vállalt kötelezettségét. Nem közömbös, hogyan viszonylik embertársaihoz, munkatársaihoz. Milyen kapcsolatokat alakít ki?

Sok gyerekünk ennek hiányában vesztí el fejét, el-sikkad, elzüllick.

"Legyünk mindig becsületesek egymás iránt" - írja KK./69./ tanuló -nagy a kérése, de szép lenne, ha meg-valósulna!

AZ ELVHŰSÉG

A fogalom meghatározása

"Az egyént és cselekvéseit jellemző pozitív erkölcsi tulajdonság; jelenti a meghatározott eszméhez való hűséget, a meggyőződésekben és ennek az eszmének következetes érvénybe juttatását a magatartásban. Az elvhűség önmagában nem meríti ki az erkölcs kritériumát, mert csak a meggyőződés formájára /állandóság/ és a magatartás módjára /következetesség/ utal, de nem érinti ezek társadalmi tartalmát. Ezért a kommunista erkölcs minden körülmények között elítélve az elvtelenséget, az emberek részéről megnyilvánuló elvhűség értékelésénél feltétlenül figyelembe veszi a vallott és érvényesített erkölcsi alapelvek konkrét tartalmát. Az ideológiai ellenfél esetében például magatartása elvhűségének elismerése mellett el kell ítélnünk annak tartalmilag retrogrált tendenciáját. Az elvhűség legmagasabb rendű formája a kommunista eszmények hiveinek meggyőződésében és gyakorlati tevékenységben megnyilvánuló következetesség, itt a pozitív tartalmi és formai kritériumok egybe esnek.

A fogalom helye, előfordulása

A tanulók erkölcsi fogalomkincsében nem fordul elő az elvhűség, érthető módon, hiszen e fogalomkincset a társak jellemzése során spontán módon használt jelzőkből erkölcsi magatartást jelölő magatartást állítottuk össze; az elvhűség nem elsősorban gyermektulajdonság. Tartalmát tekintve az elvhűség „igazsághoz fűződő” erkölcsi fogalom.

Az osztályfőnöki tanterben az alábbi módon szerepel:

A 8. osztályban téma, határozottság, megfontoltság, elvhűség.

A nevelési tervben követelményként szerepel mind a szoc. embereszményről mind a nevelési követelményekről szóló fejezetben: egyrészt mint ma világnézeti politikai stabilitás egyik mutatója, másrészt mint erkölcsi tulajdonság.

„....bátran és elvszerűen küzd az ellenség ideológiai és politikai megnyilvánulások ellen” „....erkölcsi tisztaság és elvhűség jellemzi”

A tevékenység formák között az elvhűség kialakításához elsősorban ismeretszerző tevékenysége: ajánlását találjuk a 8. osztályban, a Tanácsköztársasággal kapcsolatban. Ugyancsak az életkornak megfelelő erkölcsi magatartásra is történik utalás: „uttörő meggyőződését mindenkor bátran képviselje”.

A választadó tanulók száma: 69.

Adatok a tanulói ítéletek alapján

Az ítélet tartalma

Az elvhű magatartás természete /Mi az elvhűség?/

Az elvhű magatartás természetére vonatkozóan a következő kategóriákat állítottam fel:

- 1./ Elv, eszme mellett kiállás
 - a. Vitában / szóban, íráshan /
 - b. Harc árán
 - c. Büntetés, megtorlás elviselése árán
 - d. Az élet feláldozásával
 - e. Tettekben, magatartásban
- 2./ Bajtársak, elvtársak el nem árulása
 - a. Büntetések elviselése árán
 - b. Az élet feláldozása árán
- 3./ Egyéb

A tanulói válaszok megoszlása a következő:

	B		B		H		K			
	F	L	F	L	F	L	F	L		
	ELVHÜSÉG								Ö	
1.a.	27	10	7	14	13	-	-	5	19	8
b.	10	10	7	--	13	-	-	5	11	7
c.	10	10	7	--	34	-	-	13	18	24
d.	--	13	7	--	27	-	-	45	23	32
e.	--	10	21	15	13	-	-	9	17	6
2.a.	--	--	--	15	--	-	-	18	8	3
b.	--	--	7	--	--	-	-	5	4	6
3.										4

Annak ellenére, hogy nem szerepel a tanulók fogalomkincsében, meglehetősen széles körben sok, főleg munkásmozgalmi hőssel felsorolt példát találni.

Lenin nagy erőfeszítéssel tanította saját népét. Ő azt akarta, hogy mindenki szabad legyen. Röpcédulákkal, jelmondatokkal buzditotta a népet. Bujdosnia, menekülnie kellett. Elveihez való hűségét mégsem hagyta, mégis életét kockáztatta is.

/ BJ 27. /

A fasisztáknak nagyon csunya kínzó módszereik voltak. Nagyon sok embert végeztek így ki. A történelem egyik kiemelkedő személye, Fürst Sándor, akit fogsága idején ütöttek, vertek, kínoztak, de ő még sem adta fel haladószelemű társait.

/ PZ 33. /

Árulás révén elfogták a KMP vezetőjét, letartóztatták őket. Vallatás közben kegyetlenül megkínozták, de sem a kínpadon, sem a statáriális bíróság előtt nem árulták el a pártot és társaikat. Utolsó szavukkal is a proletárforradalmat éltették.

/ PT 34. /

1918 végén megalakult a KMP. Tagjai: Kun Béla, Korvin Ottó, László Jenő. Kitűzött elvek alapján haladtak a kommunisták, amíg fennállt a KMP, kitartóan harcoltak érte. Ez az elvhűség.

/ SZL 38. /

A KMP vezetői kitartottak a párt elvei mellett. Ezt az elvet végre akarták hajtani minden áron. Közülük nagyon sok embert elfogtak, kivégeztek és börtönbe zártak. De ez nem törte meg őket, nem engedtek elveikből, követeléseikből. Ezek a vezetők a munkások érdekeit képviselték, a munkások élén álltak, elvhűségből példát mutattak.

/ SZJ 45. /

Rózsa Ferenc és Schönherz Zoltán, a proletáriátus mártirjai, akik szerették az életet, de meghaltak népünk emberei életéért folyó harcban.

/ KM 50. /

Olvastam a történelemben, hogy Georgij Dimitrovot elfogták a németek, és bármennyire sanyargatták, nem árulta el hazáját akkor sem. Ő az elvei mellett maradt.

/ BZ 52. /

Történelemben olvastam, hogy Hámán Katót elfogták. De hiába faggatták, nem árulta el társait, hazáját. Kitartott elvei mellett.

/ KI 58. /

Radnóti Miklós magyar költő. A szocializmus megvalósításáért harcolt. Eszméje a szabadság gondolata volt. Gyűlölte a fasizmust. Verseiben is ez tükröződik. Sajnos megölték, de elveit nem adta fel.

/ LZS 61. /

Lenin haladó ember volt. Szerette a nálánál szegényebbeket és becsülte őket. Azért áldozta fel életét a sok munkában, hogy a munkásoknak jobb élete legyen.

/ SZE 68. /

Leninről olvastam és hallottam, hogy az volt az elve, hogy a proletárnak is ugyanolyan joga lesz, mint a gyárosnak. Célját elérte, de az élete árán. Az elve is megvalósult és a most élő nemzedék boldogan él a társadalomban. Mi ezt az elvű Leninnek köszönhetjük.

/ NI 24. /

Kádár János elveihez hű maradt. Bebörtönözték, hiába kinozták, faggatták, nem árulta el hazáját, népét a Kommunista Pártot.

/ HT 54. /

Tudósok halála is példaként szolgál. Giordano Bruno olasz tudós a napot tette központtá. A papok cáfolták és mást állítottak. Mondták neki, hogy vonja vissza elvét. De ő nem vonta vissza. Azon az úton ment tovább, kitartott elvei mellett. Elítélték és máglyán elégették.

/ MJ 14. /

Giordano Bruno a napot a naprendszer középpontjának tartotta. Megállapította, hogy a távoli csillagok mind távoli napok. Tanításai miatt inkvizíció elé állították. Tanait még akkor sem vonta vissza. Ezért életével fizetett, élve égették meg a máglyán.

/ PJ 10. /

Személyes jellegű példa is akadt.

A bátyámmal történt. Mikor a kommunistákat üldözték, bátyám is szorult helyzetben volt, mert őt is kergették. Pesten bujtatták. A rossz viszonyok között, de mégis kiállt, pedig sokszor az életét kockáztatta. Most, amikor hazánk felszabadult, nyugodtan tud dolgozni és fáradozni a nép jobblétéért. Azóta is kitart elvei mellett.

/ BJ 46. /

Magatartás alanya

Ki az elvhü?				
Az alany	F	L	NK	
			F	L
Nő	3	9	1	3
Férfi	63	73	55	65
Gyermek	3	6	7	7
Ő maga	12	3	1	2
Általános	19	9	21	17

Egyértelműen tipikus férfi tulajdonság mindkét nem használja tapasztalataiban.

A gyermek vagy ő maga kategóriában nagyon kis százalékban fordul elő, s ezek egy része helytelen értelmezett.

A nő kategóriában, Hámán Kató a képviselő. Igen helyesen értelmezték munkásságát, elvhűségét. Feltehetően az intézetben belül névadóként szerepel és innen ismerik történetét.

A tett alanya	B		F		H		K			
	F	L	F	L	F	L	F	L		
	ELVHÜ								Ö	NK
1. Nemzeti hős										2
2. Munkásmozg. hős	10	25	21	-	54	-	-	59	43	27
3. Híres ember	25	10	7	-	9	-	-	5	14	12
4. Vulgáris hős		10	7					9	4	8
5. Mikrokörnyezet			7	15	5				7	7
6. Hétköznapi hős			7		5			5	4	12
7. Művelődési hős		10		15	9			13	14	15
8. Ő maga	10		7	7	9				8	1
9. Egyéb				7	9			9	6	6

A nemzeti hős kategóriában nem esett választás. Messze a többi előtt van a munkásmozgalmi kategória, 43 %-kal.

Széles skálán taglalják: Marx, Engels, Lenin, Zalka Máté, Sallai, Fürst, Rózsa Ferenc, Schönherz Zoltán, Ságvári, sőt Kádár János neve is szerepel.

Híres emberek között Giordano Bruno vezet. Irodalmi hősök között indián törzsfőnököket és Bornemissza Gergelyt találjuk.

Hétköznapi emberek között találjuk a névtelen kommunistákat, partizánokat, akik vállalva a veszélyt, kínzásokat, halált, küzdöttek az eszméért.

A tapasztalat forrása	B		F		H		K			
	F	L	F	L	F	L	F	L		
	ELVHU								Ö	NK
1. Saját élmény	10		7	7	13				10	2
2. Mikro környezet			14	14	6				9	8
3. Televízió			7		9			21	9	16
4. Film	10	10	7	16	27			7	19	2
5. Könyv		10	7	7	18			7	12	5
6. Tananyag	27	33	14		27			65	41	57

A saját élmény és a mikrokörnyezet kevés anyagot adott. Egy tanulónál találok, hogy kommunista testvére elveiért sokat bujkált, most megérdemelt pozícióban van.

Érthetően a tananyag nyújtja a legnagyobb lehetőséget.
/ 41 % / Ezt követi a film, könyv, televízió.

Összefoglalva:

A "nehéznek" tartott fogalom viszonylag könnyűnek bizonyult.

A tartalma elvont, összetett, eszmei meghatározottsága igen erőteljes.

A tananyag lehetőséget adott a tapasztalatszerzésre, a tudatosításra jó alkalmak a beszélgetések, történetek, személyes élmények, filmek, tv.játékok kiértékelése.

A tudatosítás közvetlenül a tapasztalatszerzéshez, az éppen átélt élményhez kapcsolódik, s annak magyarázatát az abból levezethető következtetések megfogalmazását jelenti.

Széles skálájú az ismeretanyag, Giordano Brunótól Kádár Jánosig - a fellelhető hiányokat természetesnek tartjuk.

Négy kategória szerepe döntő

az eszme melletti kiállás élet feláldozása árán
büntetés megtorlás árán
vitában / szó, írás /
tettekben, magatartásban.

AZ IGAZSÁGOSSÁG

A fogalom meghatározása

"Az erkölcsi tudat fogalma, amely azt juttatja kifejezésre, hogy valamely viszonyokat kívánatosnak, az emberi lények és az emberi jogok meghatározott felfogásával összhangban állónak tekintünk. Az erkölcsi jó és rossz elvontak fogalmaitól eltérően, amelyek minden társadalmi jelenség általános erkölcsi mértékmérői, az igazságosság az egymással szervesen összefüggő jelenségek viszonyát jellemzi, a jónak és a rossznak az emberek közötti megoszlás szempontjából. Ez a fogalom többek között magában foglalja a megfelelést, az egyes emberek /osztályoknak! a társadalom életében játszott szerepe és szociális helyzetük között; a cselekedet és az igazságtétel / a büntett és büntetés/ az érdem és a jutalom, a jogok és kötelességek között. Amennyiben a megfelelés hiányzik közöttük, azt az erkölcsi tudat igazságtalanságnak minősíti. A szocialista igazság-felfogás szerint az ember érdemei és ennek megfelelően a társadalomban elfoglalt helyét, illetve a társadalmi javak használatához való jogát társadalmilag hasznos tevékenysége határozza meg, nem pedig a származása vagy vagyon. Ez az igazságfelfogás testestül meg a munka szerinti elosztás szocialista elvében."

A fogalom helye és előfordulása

A tanulók erkölcsi fogalomkincsében a "legritkábban" használt fogalmak kategóriájához tartozik. Tartalma szerint "igazsághoz fűződő" erkölcsi fogalom.

Az osztályfőnöki tantervben áttételesen szerepel a fogalom.

Az 5.osztályban két órában / az uttörő és az ösztönöség. A helyes pajtási segítség./

A 6.osztályban egy órában / megfontoltság,határozottság/

A 7.osztályban két óra anyagában / a jó osztályközösség jellemzői. Maguk és mások munkájának helyes bírálása/

A 8.osztályban téma: A szoc.ember néhány jellemvonása. Helyes önbírálat,mások igazságos értékelése. Az igazságosság és a szocialista becsület.

A nevelési tervben a követelmények között két vonatkozásban szerepel. Egyrészt a társadalmi-történelmi tények, események igazságos, illetve igazságtalan voltának felismerése, másrészt az egyén magatartásában - elsősorban a bírálatban és önbírálatban - való igazságosság a követelmény.

A tevékenységi formák között is inkább a társadalmi - történelmi események igazságának tudása, elismerése szerepel /ismerje meg az elnyomottak életét....,gyűjtsön képeket, cikkeket az elnyomás ellen küzdőkről..../ Az igazságosság mint személyi, erkölcsi tulajdonság kialakulását, a bírálat önbírálat gyakorlásával igyekeznek elősegíteni mind a négy osztályban. Az 5.osztályban a jogos bejelentés és árulkodás közti különbségtétel követelménye szerepel.

A választ adó tanulók száma: 69 .

Adatok a tanulói ítéletek alapján

Az ítélet tartalma

Az igazságos tett természete / Mi az igazságosság? /

Az igazságos tett természetére vonatkozóan az alábbi kategóriákat állítottam fel:

- 1./ Saját tévedés belátása
- 2./ Igazságos bejelentés / árulkodás ellentéte /
- 3./ Igazságosság az osztályban
- 4./ Igazságosság a versenyek, vetélkedők megítélésében
- 5./ Igazságosság a közéletben / törvények /
- 6./ Történelmi igazságok
- 7./ Igazságos büntetés /mulasztásért,csínytevéseért/
- 8./ Egyéb

A tanulói válaszok megoszlása a következő:

	B		F		H		K			
	F	L	F	L	F	L	F	L		
	IGAZSÁGOSSÁG								Ö	NK
1.				23	5			9	9	4
2.			7		18			5	7	2
3.			14		5			22	13	11
4.	10		7	7	5			5	8	6
5.	10		14	7	22			37	22	20
6.		10			18			13	10	5
7.		16	7		18			9	12	31
8.	27	27	7	7	9				19	8

Az 5. és 8. kategória közel azonos százaléku. Nem érdektelen, hogy felfigyelnek a közéleti igazságokra, törvényekre. Ezek szabályozzák életünket. Értékeléseik pozitívak.

A 8.kategóriában /egyéb/ az elosztásról van szó./Cukor, élelem, hétköznapi dolgok, stb./

Igazságosság az osztályozásban, /harmadik kategória/ panaszja nincs senkinek, legalábbis nem írta le.

Általában megjegyzés nélkül írják az eseményeket, de akad ilyen megjegyzés: "meghalt Mátyás, oda az igazság".

Igazság csak egy van a földön, hogy egyszer mindenki meghal.

Ha valakinek testvére van, igazságosan osztozzon.

Az uttörő mindig igazat mond!

A dolgozatokból az alábbi példákat emeltem ki:

Történelmi igazságok az említett Mátyás királyon kívül is adódnak.

Az őskorban az emberek ősközösségben éltek. Halásztak, vadásztak és gyűjtögettek. A zsákmányt mindig együtt ették meg, egyformán osztották el. Az emberek igazságosak voltak egymáshoz.

/ KF 39. /

Az ősközösségben élő emberek együtt halásztak, vadásztak, olyan nem volt, hogy az egyiknek több jutott, mint a másiknak. Ezek az emberek szerették az igazságot, és nem szerették az ennek ellenkező változását. Ezt gyűlölték és irtották a közösségből.

/ SZJ 45. /

Mátyás király nemesi családból származott. Trónra emelték. Nemes volt, de mégis a nép oldalán állt. Paraszti ruhába öltözött fel és így járta a nagybirtokosok földjeit, falvakat. A parasztoknak földet adott, a nemesektől földet vett el. Igazságos volt. Megbecsülte azokat, akik dolgoztak látástól vakulásig. Akik csak parancsolgattak, büntettek, azokat megvetette.

/ GJ 56. /

A történelemben a hazaárulókat mindig igazságosan büntették meg.

/ RE 66. /

Az egyenlően elosztott javakról is szólnak.

Ha valamit kapok otthon, vagy a testvéreim, akkor mindent igazságosan elosztunk. Igazság csak egy van a földön, hogy egyszer mindenki meghal.

/ HE 4. /

Ha valakinek van testvére és kap valamit, akkor össze el igazságosan.

/ LE 6. /

Barátom mesélte, hogy neki több testvére van. Ha cukrot vesz, mindig igazságosan elosztja közöttük.

/ SZGY 7. /

Két gyermek veszekedett az utcán egy alma miatt. Elővettem a kést, kettévágtam a közepén, így igazságosan elosztottam köztük.

/ JE 11. 7

A II. világháborúban nagyon kevés élelem jutott a katonáknak. Amit kaptak, igazságosan szétosztották. Egyik sem kapott többet, mint a másik. Az egész háborúban ezt tartották példaképnek az igazságos elosztást.

/ NK 32. /

Az igazságos büntetést el kell viselni.

Az egyik nagyobb fiu az otthonban, csak ugy ok nélkül megvert egy elsős kisfiut. Ezt észrevette az ügyeletes nevelő, és jól megbüntette. Szerintem nagyon igazságosan cselekedett.

/ NI 24. /

A Kék Fényben láttam, hogy egy ember megölt egy 8 éves kislányt. Nem tudta megmondani, hogy miért, csak ugy passzióból. A bíróság halálra ítélte a bűncselekményért. A bíróság szerintem igazságosan ítelt, mert az ilyen gazemberek csak bitófára valók.

/ BJ 27. /

A Kék Fényben láttam, hogy egy 28 év körüli férfi ment az utcán, egy másik elcsalta a temetőbe, leütötte és megölte. A rendőrség nagy nehezen elfogta a gyilkost és halálraítélték. Az embereknek védeni kell egymást, nem gyilkolni!

/ LZ 29. /

Egy bűnöző brigád fosztogatott és durve módon fenyegette a lakosságot. A rendőrség hosszú nyomozás után a bűnösöket leleplezte. A bíróság lecsukta őket és így igazságot tett.

/ PZ 33. /

A bíróság igazságosan ítélte el Nyéki Oszkárt, mert ő megölt egy fiatal kislányt. Ezért neki is halál jár.

/ BR 52. /

Az igaz bejelentőt védeni kell.

Megbízta az intézetben csoporton belül a ruhák ellenőrzésével. Mindennap néztem a ruhákat. Igazságosan bírálok a ruhák tisztaságát. Még a barátomat is igazságosan ítélem meg. Szerintem munkámat igazságosan végzem el.

/ BJ 26. /

A kollégiumban felelősök vannak beosztva, a naposok között ismerek olyant, aki jól végzi munkáját. Még a legjobb barátját is igazságosan beírja a napos füzetbe, ha pl. cigarettázik. Minden ember ilyen lehetne!

/ PT 34. /

Az sem baj, ha tudják, hogy az uttörő mindig igazat mond!

Az egyik napon az iskolában csintalanságot követtem el. Hazamentem és sokat gondolkoztam, hogy elmondjam-e szüleimnek. Akkor az a gondolat szállt a fejembe, hogy "az uttörő mindig igazat mond". Elmondtam szüleimnek, nem kaptam érte büntetést, mert a szintizta igazságot mertem bevallani.

/ MJ 44. /

Igazság a közéletben.

Egy könyvben olvastam, hogy Afrikában súlyosan büntetik az orvvadászokat, melyek nagy károkat okoznak, Afrika vadállományában. Szerintem ez helyes eljárás, mivel megszüntetik az állatvilág pusztulását. A magyar államnak is ilyen törvényeket kellene hozni és ennek megszegőit keményen megbüntetni. Védni kell a vadállományunkat az igazságtalan pusztítás ellen.

/ BJ 46. /

Az igazságos osztályozásról is szólnak.

Az irodalom órán a tanár néni felszólította az egyik lányt felelni. Nem tudott semmit, ezért egyest adott neki. Szerintem igazságosan osztályozott.

/ BK 51. /

Az egyik irodalom órán a tanár néni sok gyereket fellettet és ennek ellenére nagyon igazságosan osztályozott.

/ CSG 53. /

Egyik nap nem készültem fel jól az élővilág órára. A tanár bácsi kihivott, s mivel gyengén ment, kettést adott. A másik kislány jobban tudta a leckét, ő négyest kapott. A tanár bácsi igazságosan osztályozott. Ezt megérdemeltem. Legalább a következő órákra mindig jól fogok készülni!

/ MÉ 62. /

Az igazságos tett alanya

Ki az igazságos ?				
Az alany	F	L	NK	
			F	L
Nő	6	18	16	24
Férfi	27	21	41	39
Gyermek	19	34	11	10
Ö maga	25	21	2	2
Általános	25	6	7	20

Viszonylag egyenletes elosztást mutat. Kivétel a fiuk erkölcsi ítéleteiben, a nő szerepe háttérbe szorul. Lányok ítéleteiben a gyermek dominál. Ö magát egyenlő alanynek ítéli fiu-lány. Az általános alany a fiuknál többszörös.

Százalékos összesítés

A tett alanya	B		F		H		K		Ö	NK
	F	L	F	L	F	L	F	L		
	IGAZSAGOS									
1.Nemzeti hős					5			9	4	1
2.Munkásmozgal- mi hős										
3.Híres ember		10			5				5	6
4.Vulgáris hős					5				1	1
5.Mikrokör- nyezet	36	34	35	35	27			51	54	51
6.Hétköznapi hős					5				1	9
7.Irodalmi hős								9	2	12
8.Ő maga	10	10	21		22			22	21	2
9.Egyéb				9	31			9	12	5

Nemzeti hősként a szinte mindenki által ismert igazságos Mátyás király szerepel, de csak elenyésző számban.

A kategóriák eloszlása nagyon egyenetlen. A példák döntő többségét a mikrokörnyezetből vették.

"Ő maga" kategória második helyre került a 8.kategória 12 %-kal a harmadik helyre lépett elő. Ebbe soroltam az elosztásról szóló példákat. Elenyésző számu irodalmi hős az indiánokból került ki.

A tapasztalat forrása	B		F		H		K			
	F	L	F	L	F	L	F	L		
	IGAZSAGOS								Ö	NK
1.Saját élmény	10	27	21	-	49			22	32	16
2.Mikrokörnye- zet	27	16	35	44	5			49	44	43
3.Televízió					5			5	3	3
4.Film	10				5				4	1
5.Könyv					18			10	7	8
6.Tananyag		10			18			14	10	16

Igazságos tettet mikrokörnyezetben és saját élményként tapasztalt leginkább.

A tv szerepe a "Kék fény"-ben merül ki, a látott példák leírásával. Filmnek, könyvnek nagyon kevés szerep jut.

A tananyagból sok hiányzik, mégis a következőket hiányolom: /: Ludas Matyi, Toldi, Légy jó mindhalálig, Egri csillagok, Kőszívű ember fiai :/

Összefoglalva:

Szomorú, hogy e fogalom csak a "legritkábban használt" erkölcsi fogalmak közé sorolható, pedig mind a négy osztályban szerepel.

A nevelési tervben már nincs ilyen jól elosztva, a kötetelménytámasztás sem egyenletes.

Nagyon kevés a történelmi példa, - csak Mátyás királyt említik.

Az iskolában is, de főleg a nevelőotthonokban sokat foglalkozunk a közösségi neveléssel.

Talán ezért is döntő a mikrokönyezet, s ez nem is baj. Ha ő magát ítéli igazságosnak, /s helyesen?!/ a fejlődő kritikai érzék, csak önkritika mutatkozik.

Az iskolában néha problémaként jelentkezik, hogy a nevelőotthonokban nevelkedő tanulók őszintébbek, szóki-mondóbbak. /néha talán szemtelenebbek is./

Fejletlen közösség nehezen viseli el, még az igaz-ságos büntetést is. Ezért fontos a közösségi nevelés. A nevelőotthon bizonyos fajta igényesebb élet feltéte-leit tudja biztosítani a gyerekeknek, mert itt a körül-mények sokkal kulturáltabbak, mint a családban, amelyek-ből kikerültek. Az állandó együttlét a tevékenység gaz-

dag, sokoldalú és egységesen szervezett rendszere ked-vez az emberi kapcsolatok kiépülésének.

A KÖTELESSÉGTUDÁS

A fogalom meghatározása

"Az egyik alapvető etikai kategória; a társadalmi szükségszerűség erkölcsi követelmények formájában kifejezve, mégpedig úgy, ahogy ezek egy meghatározott személyiség számára megjelennek. Más szóval a kötelesség a mindenkire egyformán érvényes erkölcsi követelménynek az adott konkrét egyén személyes feladatává alakítása, az illető helyzetére és arra a szituációra vonatkoztatva, amelyben az adott pillanatban van. Az erkölcsi követelmény a társadalomnak egyes tagjaihoz való viszonyát fejezi ki /a társadalom fogalmazza meg és az egyének felé irányul/ - a kötelesség viszont az egyén viszonya a társadalomhoz. Az egyén itt úgy jelenik meg, mint a társadalommal szemben fennálló meghatározott erkölcsi kötelezettségek tevékeny hordozója / szubjektum/, aki e kötelezettségeknek tudatában van és azokat tevékenységében realizálja. A kötelesség szorosan összefügg a személyiség erkölcsi tevékenységét jellemző más fogalmakkal: felelősség, öntudat, lelkiismeret, motívum....A kommunista erkölcs követelményei abból indulnak ki, hogy az emberiség további fejlődésének történelmi szükségszerűsége a kommunista társadalomra való áttérés. A szocialista társadalomban az egyes emberek kötelessége, amely végsősoron ezen a történelmi szükségszerűségen alapszik, s végtelenül sokféle formált ölt, a társadalmi körülményektől és azoktól az élethelyzetektől függően, amelyekben az illető ember kerül. Ebből kiindulva oldja meg a marxizmus azt a kérdést is, hogy ki illetékes az erkölcsi kötelesség tartalmának meghatározására.

Általános erkölcsi követelményeket csak a társadalom egésze képes kidolgozni a tömegek kollektív tapasztalata alapján. Az erkölcsi problémáknak az egyes konkrét helyze-

tekben alkalmazott megoldása viszont lényegében annak a feladata, aki ezeket a követelményeket teljesíti, vagyis a társadalom egyes tagjaira hárul.

Egyfelől minden egyes embernek magának kell felismernie erkölcsi kötelességeinek objektív tartalmát és nem szolgálhat mentségül a társadalmi tekintélyre, vagy általánosan elfogadott véleményekre való hivatkozás, ha kötelességét helytelenül fogta fel. Más felől az embernek saját lelkiismeretével szembeni felelőssége végsősoron a társadalommal szembeni felelősségét fejezi ki, ezért a közvélemény illetékes annak elbírálására, mennyire helyesen fogta fel az adott ember.

Ám a társadalom és az egyén felelősségének határai ebben a tekintetben történelmileg konkrétak: a kommunista-társadalom építése során szüntelenül növekszik az egyéni felelősség mértéke."

/:Etikai kislexikon 159-161. lap:/

A fogalom helye, előfordulása

A tanulók erkölcsi fogalomkincsében a "gyakran használt" kategóriába tartozik. Tartalmát tekintve a munkára való erkölcsi fogalom.

Az osztályfőnöki tantervben az alábbi módon szerepel:

Az 5. osztályban áttételesen három óra anyagában / a
családi közösség. Az iskolai közösség.
A tanulás mint munka/

A 6. osztályban téma a kötelességtudás.

A 8. osztályban az átfogó témában tárgyalható a szocialista ember néhány fontos jellemvonása.

A nevelési tervben követelményként szerepel:

- tartsa kötelességének az önkiszolgálást
- kötelességtudattal vegye ki részét a munkából
- felelősségtudata a családtagokkal szemben
- szálljon szembe minden felelőtlenséggel.

A tevékenységi formák tulajdonképpen a tanulók tennivalóinak - kötelességeinek - felsorolása. Köztük maga a fogalom - a kötelesség - tudatosításával nem találkozunk.

A választ adó tanulók száma: 69

Adatok a tanulói ítéletek alapján

Az ítélet tartalma

A kötelességtudás, magatartás természete /Mi a kötelességtudás?/

Kategóriák:

- 1.a./ A rábizott munka, feladat elvégzése
- b./ Vállalt feladat elvégzése, nehézségek leküzdése
- 2.a./ A tanulás nehéz körülmények leküzdésével
- b./ A tanulás elsőbbsége a játékkal szemben
- c./ Lustaság legyőzése
- 3./ Uttörőkötelességek teljesítése
- 4./ Családdal kapcsolatos kötelességek teljesítése
- 5./ Hazairánti kötelességek teljesítése
- 6./ Egyéb

A tanulói válaszok megoszlása a következő:

	B		F		H		K			
	F	L	F	L	F	L	F	L		
	KÖTELESSÉGTUDÁS								Ö	NK
1.a.		10	7	7	27			22	18	32
b.	10	34	14	23	31			34	36	15
2.a.	18		7		5				8	3
b.			7	7	9				6	16
c.					5				1	4
3.	18	10	14	7	5			9	16	6
4.			7		5			22	8	3
5.					13			13	7	6
6.										3

Három kategória dominál:

- 1./ A vállalt feladatok elvégzése, nehézségek leküzdése vezeti a sort. Az intézetben adódó munkák, feladatok köréből szólnak a példák.
- 2./ A rábizott munka, feladat elvégzése. A munkában érzett felelősséget hangsúlyozzák.
- 3./ Uttörő kötelességek teljesítése. Jó, ha hangsúlyt kap az ilyen jellegű kötelesség teljesítése. / Kicsiknek, egymásnak, öregeknek, stb./

A többi kategóriában elenyésző a számszerűség. Bizonyára nagyszerű példák akadnának a lustaság legyőzésére. Sajnos a játékot előbbre helyezik a tanuláshoz.

A családdal kapcsolatos és a haza iránti kötelezettségek teljesítése csak két nevelőotthonban szerepel.

AII.világháboruban a szovjetek és a németek a Volgáért harcoltak. A szovjet ezredes megbizta egy katonáját, hogy kuszva vágjon át a folyón, amikor befa-
gyott és szóljon egy zászlóaljnak. Ez az ember már fél-
uton járt, amikor bombázni kezdték. Arra gondolt, hogy
visszafordul, de a kötelesség hívta, hiszen hazájáról
van szó.

/ LZ 29. /

Bátyámmal történt. Mikor bevonult, éjszaka a lő-
szerraktárnál volt őrségen. Cif a hangokat hallott és na-
gyon félt. El akart menni, de a katonai kötelessége nem
engedte el. Gondolta magában, mi lesz, ha a lőszerraktárt
valaki megtámadja és felrobbantja. Mindig pontosan be-
tartotta katonai kötelességét.

/ FJ 45. /

A vállalt feladat elvégzéséről így nyilatkoznak.
A kollepszban különféle szabályok vannak. Ezeket be kell
tartani. Az igazgató bácsi mindig azt mondja, mindenki-
nek kötelessége a szabályokat pontosan, maradék nélkül
betartani.

/ BJ 26. /

A kollégiumban tisztséget kaptam, ezt rendesen el-
látom és ellenőrzöm, amit rábízta. Ha rendetlenséget
tapasztalok, jelentem a nevelőnek. Ez nem árulkodás,
hanem a kötelességem pontosan betartom.

/ NK 32. /

Egyszer kimenőn találkoztam a kislánnyal. 1/2 7-ig
voltam kiengedve, s örültem, hogy találkozhattam, de közben
arra gondoltam, hogyha azt akarom, hogy máskor is kienged-
jenek, akkor kötelességem időben visszaérni.

Fájó szívvel bucsuztam el és bejöttem. Ezzel kötelességemet teljesítettem.

/ BJ 46. /

A második helyet elfoglaló, a nevelést megkönnyítő
uttörő-élet kötelességeiről az alábbi példákat találtam:

Nálunk az uttörőcsapatban minden két hétben van a kisdobosoknak és minden héten az uttörőknek foglalkozás. Őrsvezető vagyok, és minden szerdán pontosan megjelennek a többi tagok is, ez kötelesség, teljesítik.

/ SZA 20. /

A bátyámmal a félegyházi uton mentünk és láttunk egy cserbehagyásos balesetet. Egy férfi feküdt az uton. Tiszta vér volt az egész teste és ruhája. Megálltunk és bevittük a kecskeméti kórházba. Ott az orvos azt mondta, hogy ez embermentés és kötelességtudás volt. Ugy érzem az uttörő kötelessége, ahol tud segít!

/ SZL 37. /

Példanélkül, általánosan magyaráz.

Kötelességtudás az, amikor valaki valakinek megígér valamit, akkor teljesíteni köteles.

/ FE 15. /

A kötelességtudás az, hogy valakire rábiznak egy feladatot, azt köteles megcsinálni.

/ FG 16. /

Milyen következményekkel járhat, ha elmulasztjuk kötelességünket?

A nyáron dolgoztam egy gazdaságban. Tudatták velem a kötelességemet, ahol megkezdtem a munkát. Egy-két alkalommal elfelejtettem és nagyon megszidtak érte. Szégyelltem, ami történt és azóta mindig pontosan végeztem el a feladatot. Mivel teljesítettem kötelességemet, ezért senkivel sem volt nézeteltérés.

/ BJ 27. /

Nagy Katalin felmérésében a család szerepe csak 3 %-os, elenyésző. Felmérésemben itt csak 8 %-ot kapott, de ezeknél a tanulóknál nagy jelentőségű. Érzik, tudják, de talán nem merik kimondani a szülők, a család kötelességét. Sajnos, sokan elfelejtik, de talán neveltjeink már nem fogják.

Kötelességemnek tartom, hogy a nevelőszülőmet segítsen pénzzel, mert ő már kiskorom óta nevel és költött rám sok pénzt. Ezt vissza kell valamilyen módon adni.

/ AE 48. /

Kötelességemnek tartom, hogy legalább szeretettel kell viszonzni a családnak, hogy felneveltek. Jó tanulással és szeretettel próbálom ezt tenni.

/ KE 60. /

Ha egy anya megszüli egy gyereket, kötelessége mindig ott lenni a kicsi mellett és felnevelni. Vállalt egy feladatot, akkor kötelessége betartani.

/ RE 66. /

Talán saját sorsát látja a példában?

Íróját már elfelejtettem, de a könyv címét még tudom: Nyakigláb-apó. Arvaházban /lelencházban/ élő gyermeket egy ember pártfogásba vett. Iskoláit elvégezte, egyetemre küldte, a kislány elvégezte tanulmányait és kötelességének érezte, hogy minden hónapban írjon levelet pártfogójának. A pártfogója is nagyon megszerette és minden hónapban zsebpénzt küldött neki.

/ JJ. 56. /

A kötelességtudó magatartás alanya

Ki a kötelességtudó?				
Az alany	F	L	NK	
			F	L
Nő		15	2	3
Férfi	25	10	26	10
Gyermek	25	30	48	72
Ő maga	47	30	2	4
Általános	3	15	4	4

A fiuk nem ismerik el alannak a nőt. A fiuk fele magát jelöli alannak / 47 % /. A lányok is nagyszámban jelölik magukat. Vajon tényleg ennyire kötelességtudó ez a generáció?

Százalékos összesítés:

A tett alanya	B		F		H		K			
	F	L	F	L	F	L	F	L		
	KÖTELESSÉGTUDÓ								Ö	NK
1.Nemzeti hős										2
2.Munkásmozg. hős										
3.Hírew em- ber										
4.Vulgáris hős					9			5	3	2
5.Mikrokör- nyezet		15	28	28	46			45	41	70
6.Hétköznapi hős										8
7.Irodalmi hős								9	2	2
8.Ő maga	49	36	28	8	40			28	47	3
9.Egyéb				8	5			13	7	2

A táblázatból világosan kiderül, hogy ő maga, illetve mikrokörnyezetében találta meg a kötelességtudó magatartás alanyát.

Nemzeti hős, munkásmozgalmi hős, híres ember nem teljesítette kötelességeit? Nincs valami hiba a történelem tanításánál?

A tapasztalat forrása	Ö B		F		H		K			
	F	L	F	L	F	L	F	L		
	KÖTELESSÉGTUDÓ								Ö	NK
1. Saját élmény	36	36	28	8	73			27	52	3
2. Mikrokörnyezet	10	18	21	35	13			50	37	73
3. Televízió					9			9	5	1
4. Film					5				1	2
5. Könyv			8					5	3	3
6. Tananyag								9	2	6

Két kategória meghatározó szerepe érthető lenne, de azért nagyobb hatást vártam a tananyagtól. Nem érthető a televízió, könyv, erősen csökkent szerepe.

Összefoglalva:

A kötelességtudás a "gyakran használt" fogalmak közé tartozik. A nevelési terv nem foglalkozik kielégítő módon a témával. Szerepel a követelmények között, de elszórtan /kötelesség a tanulásban, tartsa kötelességének az önkiszolgálást, kötelességek az osztálytársakkal szemben, stb./ a tevékenységi formákban csak egyetlen idevonatkozót találunk "győzze meg közömbös osztálytársait, hogy a tanulás kötelesség."

Nevelőotthoni gyakorlatban néha elkeserítő, hogy jogukat remekül ismerik, de kötelességeiket nem.

A család iránti "közöny" miatt csak kisebb százalékban hibáztatható a gyerek. Egyre nő az intézetbe kerülő elhagyott gyermek.

Már említettem, de megismétlem történelmünk, irodalmunk és az egyetemes történelem számtalan eseménye mennyi például szolgálhatna. Nem használtuk, nem használjuk ki a lehetőségeket, elsikkad a tudatosításuk.

AZ ÖNZETLENSÉG

A fogalom meghatározása

A fogalommal az Etikai kislexikon nem foglalkozik. Tartalma "áldozatkészség", "emberség", "nagylelkűség", "szolidaritás" címszavakban közelíthető meg legfregnábban, azonban az ellentétes fogalom az egoizmus meghatározásában mutatkozik.

"A kommunista erkölcs az egoizmussal a kollektivizmus elvét a társadalmi érdekeknek a magánérdekekkel szembeni elsőbbségét a másokkal való törődés, az elvtársi segítségét állítja szembe. A szocialista társadalomban az egoizmus a mult csökevénye, amelyet a kommunista viszonyok kialakítása során fokozatosan le kell küzdeni. Az egoizmus társadalmi okai akkor fognak véglegesen megszűnni, ha teljes kielégítést nyernek a társadalom valamennyi tagjának anyagi és szellemi szükségletei, ha kifejlődik az emberekben a kommunista tudatosság, ha megszűnik az anyagi javak munkaszerinti elosztásának szükségessége. Az egoizmus leküzdését nagyban elősegíti, ha megnyilvánulásait a közvélemény a leghatározottabban elítéli."

/ Etikai kislexikon 42. lap /

A fogalom helye, előfordulása

A tanulók erkölcsi fogalomkincsében a "gyakran használt" fogalmak kategóriájába tartozik az önzetlenség. Tartalmát tekintve "közösségi" jellegű erkölcsi fogalom.

Az osztályfőnöki tantervben áttételesen szerepel a 6. osztályban figyelmesség, előzékenység.

A 7. osztályban is áttételesen szerepel /az egyéni érdek és közösség viszonya a szocialista társadalomban/

A 8.osztályban téma: a szocialista ember főbb jellemvonásai. A nevelési tervben a követelmények között áttételesen "gyakran" szerepel: figyelmesség, tapintatosság, mások munkájának elismerése, felelősség a munkáért. Direkt módon két vonatkozásban fordul elő: igyekezzék céljait, törekvéseit összehangolni a közösség céljaival, törekvéseivel. Törődjék a közösség gondjaival, szálljon szembe az önzéssel minden formájával. A tevékenységi formák között mindössze kétszer találunk utalást az önzetlenségre: "Játék során egyéni érdekeit vesse alá a közösség érdekeinek". Életmódjában, napirendjében vegye figyelembe a többi családtag érdekeit. Azonban a segítségnyújtás, segítségadás tevékenységével, amely szintén önzetlenséget tételez fel, gyakran találkozni a dokumentumokban.

A választ adó tanulók száma: 69.

Adatok a tanulói ítéletek alapján

Az ítélet tartalma

Az önzetlen tett természete / Mi az önzetlenség? /

Kategóriák:

1. Segítség másoknak
 - a. Tanulásban
 - b. Egyéb
2. Osztozás másokkal
 - a. Sikerben
 - b. Egyéb
3. Lemondás mások javára
 - a. Előnyökről, sikerekről
 - b. Szórakozásról, játékról
 - c. Kényelemről, pihenésről
 - d. Élelemről, ruháról
4. Egyéb

A tanulói válaszok megoszlása a következő:

	B		F		H		K			
	F	L	F	L	F	L	F	L		
	ÖNZETLENSÉG									
1.a.		10	14		5			9	9	9
b.		10	21	7	9			5	14	21
2.a.					9				2	0,5
b.		25	14		13			18	18	7
3.a.	27				46			9	20	11
b.					5			49	14	9
c.								5	1	4
d.		10			13			5	7	17
4.	18		7	37					15	11

Eloszlás a kategóriák között viszonylag egyenletes. Minden kategória százalékolható volt. Közel azonos /lemondás mások javára előnyökről, sikerekről, osztzkodás másokkal, segítség.mások tanulásában, lemondás szórakozásról, játékról/

Az önzetlenség a gyakran használt fogalmak között van, míg az ÖNZŐ a leggyakrabban használt fogalmak között szerepel.

A következő példákban a tanulók így értelmezik az önzetlenséget. Megfelelő alkalmat kivárva, példákon nagyon jól tudatosítható lenne.

Önzetlen az, amikor mindent magára vállal, de nem tudja teljesíteni.

/ KE 15. /

Az a gyerek önzetlen, mert ha mond valamit, akkor nagyon beképzeli magát és nagyon flegma és csak ő akar mindent.

/ FS 16. /

Egyik lány itt az otthonban mindig csak magával törődik és másnak semmit sem segít.

/ HM 17. /

Nem törődik senkivel, csak saját magát és ő akar mindent vállalni, de nem bírja.

/ KT 23. /

Az egymáson való segítség esetében már jobban magyarázzák. A nevelőotthonokban az egymásra utaltság a fejlettebb közösségi szellem sok alkalmat kínál.

Lacinak nem ment a lecke. Pista jobb tanuló volt és értette a feladatot. Odault mellé és elmagyarázta. Szerintem önzetlenül segítette.

/ FS 17. /

Misi az osztály kitűnő tanulója, elment és segített egy gyenge tanulónak. Pár hétig járt hozzájuk. A gyenge tanuló felzárkózott és jó eredményt ért el. Misi önzetlenül segítette.

A délutáni studiumi időn kívül önzetlenül segítettem egyik osztálytársamnak. A srác bukásra állt, de nem mentem focizni, inkább segítettem. Ezzel úgy érzem önzetlenségem nyilvánult meg.

/ BJ 46. /

Könyvben is találkoztak ilyen témával.

Az egyik könyvben olvastam, címe: Csöpi. Egy fiú a nálánál gyengébb tanuló kislánynak, Csöpinek mindennap segített tanulni. Amit tudott átadta neki is. Segített rajta. Önzetlensége határtalan volt, ő és Csöpi is a kiváló tanulók közt foglaltak helyet.

/ KL 16. /

Sporttal kapcsolatban nagyon sok példát mutathatnék be. Szerepel személyes tapasztalat, tv-ben látott szituáció.

Mikor játszott a kolesz válogatott, akkor az Olivér játszott, és másoknak is szívesen adott jó labdát. Így könnyen megnyertük a meccset. Olivér önzetlen volt.

/ PT 34. /

A holland-olasz mérkőzésen a holland csatár kicselezte a védőt, megvárta míg a kapus kijött rá. Hirtelen mozdulattal átadta társának, aki gólt lőtt és nagyon örült. Így lehet győzni.

/ MJ 31. /

Amikor a gyerekek focizni mennek, sokszor lehet hallani, hogy "passzolj, ne önzősködj". Ha leadja, önzetlenség. Van olyan, aki elveszi a másiktól a labdát, hogy ne ő rugja a gólt. Az önzetlenség nagyon szép tulajdonság és szép dolog.

Végre történelmi példa is található.

Az ősközösségi társadalomban közösség volt. Ha valaki elejtett egy vadat, azt közösen fogyasztották el. Így senki sem volt önző, mert akkor még nem volt ilyen fényes élet, mint most.

/ TZ 33. /

Van, aki összefoglalásra is vállalkozik egyszerű példán.

Az iskolában volt olyan gyerek, aki mindent magának akart. Mindent ő akart. Mindenki neki adjon, mondjon. Ezt a gyereket nem szerették.

A másik szerény volt, mindenkinek segített. Szerintem az első gyerek önző, a másik önzetlen. Az önzetlenség az élet egyik legnemesebb tényezője.

/ BJ 27. /

Ki az önzetlen ?				
Az alany	F	L	F	NK L
Nő	13	9	26	21
Férfi	12	3	30	23
Gyermekek	40	48	33	38
Ő maga	19	40	2	6
Általános	16	--	6	5

Legnagyobb számban gyermekek szerepel, mint alany, fiuknál, lányoknál egyaránt. A lányok, magukat többen választják. Aránylag egyenletes az elosztás.

A tett alanya	B		F		H		K			
	F	L	F	L	F	L	F	L		
	ÖNZETLEN								Ö	NK
1.Nemzeti hős										0,5
2.Munkásmozgal- mi hős										
3.Híres ember					9					
4.Vulgáris hős	10				9			5	6	8
5.Mikrokörnye- zet	27	27	42	37	31			54	54	54
6.Hétköznapi hős					5				1	7
7.Irodalmi hős								5	1	11
8.Ő maga		26	14	7	27			36	28	4
9.Egyéb	10				19				8	3

Nagy az aránytalanság az eloszlásban, hat kategória szinte kihasználatlan. Ismét hiányolom a nemzeti hőst.

Mikrokörnyezetét és ő magát jelzi legtöbbször. Mikrokörnyezetében főleg társai, illetve egy-egy rokon neve bukkan fel.

Nem ismerik fel az apró hétköznapi tettekben a szülők önzetlen megnyilvánulásait. /: Betegség esetén ápolás, jobb falatok átadása, lemondás a gyerek javára.:/

Talán nincs is ilyen, vagy nagyon kevés?

Az egyéni beszélgetések tudnának erről beszélni!

A tapasztalat forrása	B		F		H		K			
	F	L	F	L	F	L	F	L		
	ÖNZETLEN								Ö	NK
1.Saját élmény	10	27		7	54			36	34	31
2.Mikrokörnye- zet	18	27	58	35	5			54	49	30
3.Televízió	18				22			5	11	4
4.Film					5				1	1
5.Könyv					9			5	4	7
6.Tananyag					5				1	17

Az előbb elmondottakból világosan következik, hogy a tapasztalat forrása a mikrokörnyezet és saját élménye. A televízió, a sportközvetítésekénél szolgáltat pozitív és negatív példákat. A tananyagból, szemelvényekből talán véletlenül kimaradtak, mert a válaszok erre utalnak.

Összefoglalva:

E fogalom a gyakran használt kategóriába került, de ennek ellenére viszonylag kevesen használják. Az önző fogalmát annál inkább.

A fogalmat és negatív változatát ismerik, de nem veszik észre, csak környezetükben és apró megnyilvánulásokon.

A nevelőotthonokban nagy erőfeszítést teszünk a hiányosságok felszámolásának érdekében. A közös felelősség egymás segítése, segítségnyújtás, megértés, figyelmesség, állandóan felszinen van.

A sportban, játékban alkalom nyílik az önző elítélésére. Az értékelő beszélgetések, intenzív programok jól szolgálják a tudatosítást.

Hiányolom, hogy nem szerepel a II. világháború eseménysorozata a dolgozatokban. A bajtásért kuszó harcos önfeláldozása, a kenyérét elosztó katona, stb.

Említettem, hogy nem szerepel a szülő család alanyként.

Romló tendenciát tapasztalunk a szülő részéről. Az időnkénti szülői fellángolás nem egyszer csak a szesz hatására történik.

Ismerve kollégáim gyermekszeretetét, nagyobb elismerést érdemeltünk volna mi is.

A PROLETÁR SZOLIDARITÁS

A fogalom meghatározása

"Szolidaritás - nézetek és tevékenységi egységek kölcsönös segítség és támogatás, amely az érdekek közösségén és a közös célok elérésének szükségességén alapszik. A szolidaritás erkölcsi követelménnyé válik, valamely osztály, nemzet, illetve azok pártjellegű intézményei és szövetségei számára, ha objektíven szükségessé válik, hogy közösen lépjenek fel bizonyos történelmi feladatok megoldása érdekében.

.....A proletár szolidaritás me nyilvánulási alkalmai és próbakövei a sztrájkok, fegyveres felkelése, a más nemzet-
hez tartozó dolgozó megsegítését célzó akciók. A dolgozó osztály szolidaritása lényegében nemzetközi jellegű. A szocialista forradalom győzelme után az osztályszolidaritás szervesen összeforr a dolgozók nemzeti szolidaritásával, mivel osztály-és nemzeti érdekeik az adott viszonyok között egybeesnek."

/ Etikai kislexikon 243.lap /

A fogalom helye, előfordulása

A tanulók erkölcsi fogalomkincsében nem szerepel. Ítéleteik során spontán módon nem használják. Tartalma szerint "közösségi" jellegű fogalom.

Az osztályfőnöki tantervben az alábbi módon szerepel.

A 7.osztályban is ítételelesen a proletár nemzetköziség kérdése. /Nemzeti zászló és a vörös zászló jelentősége/

A 8.osztályban téma: összefogás a baráti népekkel.

A nevelési tervben a proletár internacionalizmus mint asszocialista hazafiság része jelentős helyet kap a követelmények között, ezen belül a proletár szolidaritás is. A megismerés követelményét támasztja a dokumentum a szocialista országok, a Szovjetunió eredményeivel, a KGST jelentőségével kapcsolatban. Megismerést és érzelmi hozzáállást kíván a nemzetközi munkásosztály eddig elért eredményei, illetve jelenlegi harca iránt. Tevékenységi formák a 7.-8. osztály tervében találhatók a fenti követelmények megvalósítására; főleg megismerési tevékenység formájában.

Választ adó tanulók száma: 69.

Adatok a tanulói ítéletek alapján

Az ítélet tartalma

A szolidaris magatartás természete /Mi a proletár szolidaritás?/

Kategóriák:

- 1./ Sztrajk
- 2./ Fegyveres felkelés
- 3./ Akció más népek dolgozói megsegítésére
- a./ Felnőtt munkások részéről
- b./ Tanulók részéről
- 4./ Hazafiak, megmentésére irányuló akció
- 5./ Egyéb

A tanulói válaszok megoszlása a következő:

	B		F		H		K		Ö	
	F	L	F	L	F	L	F	L		
PROLETÁR SZOLIDARITÁS										NK
1.	10				5			22	9	1
2.				7	18			22	12	3
3.a.	36	44	35	23	27			22	47	40
b.					9			5	3	17
4.		10	14	14	18			29	21	8
5.			7		23				8	19

Elég széles skálán mozognak a válaszok. Minden kategória kapott választást. Csak két nevelőotthon tanulói /azok közül is kevesen/ válaszoltak a más népek megsegítése a tanulók részéről kategóriára, pedig gyűjtés indult ebből az okból. /Afrikai népek, földrengés sújtotta károsultak megsegítése./

Legtöbben a harmadik a./ kategóriát választották:

Magyarország szolidaritást vállalt Chilével.

/ BI 2. /

A Szovjetunió segített minket a II.világháboru után.
Élelemmel látott el bennünket, így sok ember menekült meg.

/ KE 19. /

Olvastam, hogy Cuba mikor kivívta szabadságát, az USA
nem akarta megvenni a termelt cukrot. Ezért a Szovjetunió
és a szocialista országok megvették tőle. Így segítették
egymást a jó népek.

/ BZ 13. /

A tv híradóban láttam, hogy Magyarország egy elmaradott
afrikai országot segített. Szakembereket küldött ki, mégpedig
orvosokat. Abból az országból embereket hozott és kiképez-
te őket.

/ KL 20. /

A fegyveres felkelésre is akadt példa.

1919-ben a tanácsköztársaságban Magyarországon folyt
a harc. Lenin ismerte a helyzetet, de katonai segítséget
nem tudott küldeni, mert ott is harc folyt. Ezért szavak-
kal, lapokkal és magyar köldöttséggel üzentetett. Így bá-
torította a népeket. Legyetek szilárdak és kitartóak. Ezek -
kel a szavakkal bátorította a proletáriátust.

/ LZ 29. /

A II.világháboruban különböző nemzetiségű partizánok összefogtak és megakadályozták a németek előrevonulását. Különböző robbantásokkal és más hadműveletekkel akadályozták a németek terveit. Ennek az összefogásnak az eredménye a győzelem és szabadság.

/ SZJ 45. /

A II.világháboruban sok nemzetiségű ember fogott össze a németek ellen és megalakították a partizán egységet. A partizánok segítettek egymásnak. Felrobbantották a szerelvényeket, a szállító vagonokat. Még sok merényletet végrehajtottak. A nép segítségével legyőzték az elnyomókat.

/ KF 39. /

A spanyol polgárháboruban, Zalka Máté vezetésével a magyar munkásság is segítette a spanyol dolgozókat.

/ AN 48. /

A lázadó munkásosztály dühét és szembeszállását egy csendes pihenővel akarták levezetni. Ezt 1930.szeptember 1-ére tűzték ki. A munkáspárt vezetői azonban ezt a jelszót adták ki: "változtassátok át a felvonulást harcos, tüntetéssé!"

"Munkát, enyeret - hangzott az elégedetlen nép ajkáról a jogos követelés."

/ KI 57. /

Spanyolországban polgárháború tört ki, ennek a polgárháborúnak a leверését a németek végezték el. Nagyon sok magyar és más országokból a munkások segítettek a spanyoloknak. Nagyon sokan vesztették ebben a polgárháborúban életüket. A dolgozók így vállaltak szolidaritást a spanyolok mellett.

/ ME 62. /

A sztrájkokkal a tananyagban, főleg a filmekben találkoztak.

Az egyik munkáscsoport sztrájkolt, a másik segített neki.

/ AI 3. /

A régi időkben a gyárakban a rossz körülmények miatt nagyszabású sztrájkokat, tüntetéseket szerveztek. Ekkor a csendőrök és katonák is közbeléptek, sok halott és sebesült volt.

/ UL 43. /

A megszilárdult ellenforradalmi rendszer súlyosan megérezte a gazdasági világválságot. Először az emberek munkabérét csökkentették. A munkásokat elbocsájtották a gyárakból. Így bekövetkezett a sztrájk, munkabeszüntetés.

/ SZK 60. /

Egy gyárban az összes dolgozó összefogva több bért kért. A tőkés kénytelen felemelni fizetésüket, ha nem akarja, hogy a gyárban ne dolgozzon senki. Ezekből a sztrájkokból fejlődött ki a proletárforradalom is.

/ SZM 67. /

Jól értelmezik a hazafiak megmentésére szolgáló akciókat. Az egész világ tiltakozott a történt eseményekért.

Az egész világ kitart és támogatja a chilei koncentrációs táborban szenvedő foglyokat. Engedjék szabadon őket, legyen mindenhol béke.

/ DL 28. /

A mai szocialista országok mindent elkövetnek, hogy az elnyomott gyarmatok függetlenek legyenek. Mostanában is van még ilyen. Felhívásokkal biztatják őket, hogy ne adják fel a reményt és harcoljanak tovább. Ahová tudunk ruhákat, gyógyszereket, élelmiszereket küldünk. A szocialista országok béke-világkongresszust is tartanak. A Szovjetunió a legelső proletár-szolidaritási országok közé tartozik.

/ KZ 33. /

Egy katonai rendszer, a hunta megdöntötte a nép hatalmát. Ezért a nép harcol a szabadságáért. Az egész világra kezét emeli, hogy legyen szabadsága a chilei népnek. Leveleket, röplapokat küldenek, hogy támogassák a népet.

/ MJ 44. /

A háború ideje alatt működött Vörös Segély, amelyik a munkáscsaládokat segítette. Nagyon sokat jelentett, főleg a munkanélkülieknek. Sokszor nehezen juttatták el az élelmet a munkáscsaládoknak. Azokról, akikről tudták, hogy a Vörös Segélybe tartoznak, üldözték. Ilyen volt, Bartos Flóra. Nagyon sok embert megmentettek az éhhaláltól.

/ GGY 46. /

Rendőri erőszak verte szét a fővárosi munkásság tüntetését. A fővárosi nyomortelepekről vonultak a tüntetők a belvárosi utcákra. A munkások ajkáról útemesen dörgött a jogos követelés: munkát, kenyeret! Sokat bebörtönlöztek közülük, azután ezek családtagjait segítette a Vörös Segély. Ha sikerült őket pedig megszűntették.

/ RE 66. /

Az összefogás szép példája a természeti katasztrófa esetén segitenek egymáson, vagy az arra rászorulókat támogatják, az egyéni érdekeket is félre téve. Napjaink tendenciája is ez.

A tv-ben láttam, amikor Baján árvíz volt. Az anyagi kár nagy volt és azok az emberek, akik nem voltak károsultak, tulajdonukkal segítették a bajai lakókat. Ez nagyon szép cselekedet volt. Sok árvízkárosult köszönheti butorait, lakását a környező települések dolgozóinak.

/ MI 24. /

Miskolc környékén egy kis faluban egy régi öreg vályogházat elsodort az árvíz. A család szegény volt. Meghallotta ezt a borzalmas katasztrófát egy szocialista brigád, a munkáttalbahagyva azonnal a helyszíntre siettek. Ezt a szegény családot megmentették, gyönyörű házat építettek.

/ BJ 26. /

1956-ban, amikor a Duna kiöntött, nagyon sok vályogházat elvitt. A másik városban nem volt árvíz, ezért összefogtak a város lakói és segítséget nyújtottak az árvízzel szenvedő falunak.

/ LK 32. /

Az apámnak egyik munkatársa meghalt. A brigád tagjai a családot munkával segítették. A ház már roncs volt és azt társadalmi munkával újjáépítették. A gyerekeknek hintát készítettek és még sok mindent. Ezt nagyon szép példának tartom a munkásság összefogására.

/ KI 36. /

A proletárszolidaritás alanya / ki a szolidáris? /

Ki a szolidáris?				
Az alany	F	L	NK	
			F	L
Nő	6	3	3	-
Férfi	-	21	9	9
Gyermekek	-	--	15	26
Ő maga	-	--	--	--
Általános	94	76	49	63

Az általános alany dominál, mert a tett természetéből adódóan kollektív jellegű. Meglepően tájékozottnak mutatkoznak tanulóink / spanyol polgárháború, Cuba, Vietnam és Chile/

A tett alanya	B		F		H		K		Ö	NK
	P	L	F	L	F	L	F	L		
	SZOLIDARIS									
1. Nemzeti hős										
2. Munkásmoz- galmi hős			7		9			5	5	2
3. Híres em- ber								18	5	2
4. Vulgáris hős				15					4	
5. Mikro kör- nyezet					22				6	52
6. Hétköznapi hős					9				2	6
7. Irodalmi hős								5	1	1
8. Ő maga					9				2	
9. Egyéb	49	51	50	28	51			72	75	18

Munkásmozgalmi hősként jelenik meg, Martos Flóra, marx, híres ember, József Attila. Mikrokörnyezetében a munkásokat segítő embert fedezték fel a tanulók. Döntő többséggel az egyéb kategória vezet.

A tapasztalat forrása:

A tapasztalat forrása	B		F		H		K			
	F	L	F	L	F	L	F	L		
	PROLETÁR SZOLIDARITÁS									Ö
1.Saját élmény					15				4	1
2.Mikrokörny.			7	7					4	52
3.Televizió	28	36	35	28	27				22	45 13
4.Film	18	18			9				5	12
5.Könyv			7		31				18	14 5
6.Tananyag			7	7	18				55	21 17

Még Nagy Katalin felmérésében a mikrokörnyezet dominál, addig a nevelőotthoni tanulók a televíziót, tananyagot, filmet, könyvet jelölik a tapasztalat forrásául.

Összefoglalva:

Magam is "nehéz" fogalomnak itélem a tanulók számára. A megkérdezett csoportvezető nevelők is úgy vélték, hogy a fogalmat nem használják, nehezen fogják a lényeget meglátni. Aggodalmainkra rácafoltak tanulóink. A dokumentumokban elegendő a követelmény. A hétköznapi élet naponta ad alkalmat a tevékenységi formák gyakorlására./Harcoló népek, gyerekek segítése, természeti katasztrófák által sújtottak segítése./

A tananyag és a tömegkommunikáció adta tényanyag tudatosítása megtörtént, naponta megtörténik.

A nevelőotthonokban a nemzetközi együttműködés és szolidaritás tartalmával, követelményeivel kapcsolatos tudatosítás rendszerint a csoportbeszélgetések keretében történik - támaszkodunk a rendszeresen hallgatott rádió-hírekre és azt követő magyarázatokra.

A TAKARÉKOSSÁG

A fogalom meghatározása

"Erkölcsei tulajdonság, amely az embereknek az anyagi és szellemi javaikhoz, tulajdonhoz való gondos, körültekintő viszonyát jellemzi. A takarékos-ságot általában szembeállítják a pazarlással, a fényűzéssel, a gondatlansággal.... / szocialista társadalomban /... Az emberi munka eredményeihez való ésszerű viszonyt, a dolgozók iránti megbecsülés megnyilvánulását, az emberek javáról való gondoskodást jelenti, vagyis úgy jelenik meg, mint a munkához való kommunista viszony elengedhetetlen eleme, a szocialista humanizmus kifejeződése. A takarékos-ság nemcsak erkölcsi fogalom, hanem a szocialista alapgazdálkodás elve is. Megköveteli a társadalmi gazdagság leggazdaságosabb és legcélszerűbb felhasználását a dolgozók javára..."

/ Etikai kislexikon 246.lap /

A fogalom helye, előfordulása

A tanulók erkölcsi fogalomkincsében a "gyakran használt" fogalmak kategóriájába tartozik a takarékos-ság.

Tartalma szerint anyagi vonatkozású erkölcsi fogalom.

Az osztályfőnöki tantervben az alábbi módon szerepel:

Az 5.osztályban áttételesen /a munka eredményeinek megbecsülése/

A 6.osztályban téma: a takarékos-ság.

A 7.osztályban áttételesen /az egyéni érdek és közérdek viszonya. A célszerű munka fogalma./

A 8.osztályban átfogó témában: a szocialista ember főbb jellemvonásai.

A nevelési tervben mint a szocialista embereszménnyel, mint a nevelési követelményekkel foglalkozó fejezetekben szerepel a takarékoság. Egyrészt a társadalmi tulajdon megvédésének, másrészt mint a munkakerülés elítélésének követelménye. A tevékenységi formák sokrétűek, a takarékosággal közvetetten összefüggő társadalmi munkára, valamint a szocialista tulajdon védelmére is vonatkoznak. De a takarékos fűtés, a ruhanemű óvása, a pénz takarékos beosztása is szerepel a tevékenységek rendszerébe, valamint a céltudatos takarékoság /nyaralásra, ajándékozássra gyűjtés/ és a más értékekkel /nemcsak pénzzel:/ való takarékoság tevékenysége.

V laszt adó tanulók : 69

Adatok a tanulói ítéletek alapján

Az ítélet tartalma

A takarékos tett természete /Mi a takarékoság? /

Kategóriák:

- 1./ Pénz gyűjtése a cél megjelölése nélkül
- 2./ Pénz gyűjtése takarékbélyegre
- 3./ Pénz gyűjtése saját konkrét célokra
- 4./ Pénz gyűjtése mások megajándékozására
- 5./ Pénz gyűjtése mások megsegítésére
- 6./ Takarékoság szükségből
- 7./ Takarékoság erővel, idővel, stb.

A tanulói válaszok megoszlása a következő:

	F		F		H		K		Ü	
	F	L	F	L	F	L	F	L		
	TAKARÉKOSS. G									
1.	10		7	28	13			5	16	16
2.	27	27	14		13			5	21	11
3.		16	21	16	22			13	22	27
4.					5			5	2	16
5.	10							5	4	2
6.			14		29			54	25	5
7.		10			18			13	10	13

Indokoltnak tartom a választásokat. Nem most történt a felmérés, de napjainkban különös hangsúlyt kapott a takarékoság gondolata, a társadalom minden szférájában. De már akkor is felszínen volt.

Nem győzőm ele et hangsúlyozni, hogy e fogalmak felszínen tartása, tudatosítása, az erkölcsi, társadalmi szükséglet-rendszerét alakítja, a tanulóink magatartásának meghatározott irányultságot, az egyénre jellemző erkölcsi, társadalmi minőséget, etikai tendenciaszerűséget kölcsönöz.

Hasznos dolog az iskolai takarékbélyegeken történő takarékoskodás. Jó alkalom a tapasztalatszerzésre és tudatosításra.

Ötödikes voltam, amikor pénzt kaptam. Bementünk az iskolába. Gondolkodtam, hogy vegyek-e cukrot, vagy ne. Az osztálytársaim rábeszéltek, takarékbélyeget vegyek. Év végén megkaptam és kamatot is kaptam rá.

/ BJ 3. /

Nyáron dolgozni jártam, amit kerestem összegyűjtöttem. Takarékbélyeget vettem. Ballagásra gyűjtök, akkor ruhát, bőrpöndőt veszek az év végén.

/ HA 4. /

Ha volt pénzem, bélyegeket vettem és gyűjtöttem. Nem cukrot és haszontalan dolgokat vettem, hanem takarékbélyeget vettem és év végén kivettem. Szép kis összeg jött össze, ezért érdemes takarékoskodni.

/ SZJ és GY 7. /

Még otthon jártam iskolába, az édesanyámtól minden reggel kaptam pénzt, hogy vegyek rajta uzsonnát. Az uzsonna egy részét megtakarítottam és takarékbélyeget vettem. Év végén szép kis összeg gyűlt össze. Ezt odaadtam édesanyámnak, az meg beadta az OTP-be. Ez így ment végig, ezt a pénzt egy RIGA motorra gyűjtöm.

/ SZJ 38. /

A konkrét célokra történő takarékoskodás megnyitja a társadalmi lehetőségeket.

Szüleim takarékosságának következménye volt, hogy otthon létrejött a fürdőszoba, lett tv, háztartási gépek. A szomszéd, pár évi takarékoskodás után felépítette a házát.

/ HK 5. /

Nyáron dolgozni voltam, megkaptam a pénzt, s mindjárt boltba akartam menni, hogy elköltssem, de anyu azt mondta, ne költssem el, inkább gyűjtsem össze és tegyem el. Hallgattam rá, gyűjtöttem és jó volt, mert amikor eljött a bucsu napja, több pénzem volt.

/ H 18. /

A barátommal történt, hogy egy fényképezőgépet szeretett volna venni, elhatározta, hogy ami pénzt kap, mindig összegyűjti. De ha 10-20 Ft összejött, kísértésbe esett, cukorra költötte. Ez így ment sokáig. Mig végre eljött hozzám tanácsot kérni, Én mondtam neki, tegye a pénzét takarékbába. Így is cselekedett. A fényképezőgéppel nyáron már fényképezett.

/ NI 24. /

Én lassan rakosgatom a pénzem, és ha innen kikerülök, akkor tovább gyűjtögetem szorgalmasan. Ha ki lesz egy háznak az ára, akkor majd megveszem.

/ LI 30. /

Apu, amikor hazahozza a fizetését, anyuval beosztják, hogy mennyit költenek ruhára, élelmiszerre és egyébre. A többi természetesen félrerakják.

/ HI 55. /

Egy lánnnyal elmentünk a boltba, sok pénze volt. Kérdezte tőlem, hogy mit vegyen. Mondtam, ezt is, azt is. Végül mégis ő döntött, nem vett semmit, hanem odaadta a pénzt anyukájának, hogy tegye takarékbába. A szülei is adtak hozzá és vettek neki egy kerékpárt. Azért, mert takarékos volt a pénzzel, szép kerékpárt kapott. Takarékoskodni nemcsak a pénzzel lehet, hanem mással is.

/ PM 65. /

Gyermekek megfogalmazás, de nem elhanyagolható az idővel való bánásmód, beosztás, takarékoskodás.

Egy szép napon, egy kislány hamar megtanult, az idejével takarékoskodott és boldogan játszhatott tovább, mert a többi idő rendelkezésére állt.

/ RE 66. /

Takarékos mindig az, aki tudja, hogy miért ad ki pénzt, nem issza el, családját rendes körülmények között felneveli "jóból kicsi is elég!"

/ KI 57. /

Ha valaki fizetéskor megkapja a pénzt, azt ne herdálja el rögtön, írja fel egy papírra, mire van szüksége és úgy ossza el a pénzt.

/ LZS 61. /

A takarékosság célját nem jelölik meg, de tanulságokat levonnak.

Aki rendszeresen dohányzik, az igen sok pénzt pazarol el. A cigaretta helyett pénzét takarékbba rakná, akkor egy idő múlva az összegyűlt pénzen más, fontosabb dolgokat tudna vásárolni. Nem érdemes dolgokra pazarolni a pénzt.

/ AI 1. /

A nagypapánál van így, mindennap dolgozik, elrak annyi pénzt, amennyi neki egész hónapban elég. A többit berakja a takarékbba, csak akkor veszi ki, ha nagy szüksége van rá.

/ KL 15. /

Az tud takarékoskodni, aki nem pazarolja el a pénzét. Be tudja osztani a fizetését, nem vesz mindent össze.

/ KE 16. /

Ismertem egy oly n embert, aki nem ivott, nem dohányzott. A pénzét takarékbba rakta, fizetését pontosan beosztotta. Felesleges dolgokra nem költött, csak amire szüksége volt. Bár csak a világon több ilyen embert ismernék! Igazából ismertem.

/ SZJ 45. /

Szerintem az a takarékosság, hogyha valaki pénzt kap, ne költse el mind, csak a fontos dolgokat vásárolja meg! ne csak aznapra gondoljon, míg van pénze, mikor megkapta, hanem azokra a napokra is, amikor nem kap pénzt, mert meg kell élni, ez takarékosság!

/ SZA 25. /

A társadalmi életben ásványi kincsekkel egyéb területek takarékosági lehetőségeiről az alábbi példákat hozzák:

Magyarország fekete szénből igen fejletlen, mert nincsenek meg a régi tengerből kinnmaradt hegyek. A magyar nép igen gondosan takarékoskodik a szénnel. Bauxitből pedig van sok, hogy még kivitel is van belőle. Viszont a villamosenergia kevés, ezért más országban állítják elő az alu, iniumot, mert így gazdaságos.

/ LZ 29. /

Az idén az állam az üzemanyaggal jobban takarékoskodott, mert a takarékoskodás hasznos dolog. Az idén az emberek jobban takarékoskodnak a tüzelőolajjal, mert felfemelték az árat.

/ PI 37. /

Nagyon megható történettel szolgál az egyik tanuló. József Attila életrajzából vettem. Attila édesanyja sokat betegeskedett. A nehéz ételt nem bírta a szervezete. Könnyű ételre volt szüksége. Attila elhatározta, hogy színes papírból forgókat készít és azt árulta. Filléreken a postán bélyegeket vett és azt gyűjtőlapra ragasztotta. Egy szép napon 5 pengője lett. Azt kiváltotta, majd elment és vásárolt a mamának tejet, kalácsot. Mikor a pénz elfogyott, kezdte az egészet előlről. Ez szolgálatkészség, amit egy 6-7 éves gyermek tett a beteg édesanyjáért, de takarékosság is.

/ SZS 9. /

Ki a tekarékos?				
Az alany	F	L	F NK	L
Nő	6	6	10	16
Férfi	25	12	11	4
Gyermekek	16	21	45	39
Ő maga	25	40	9	26
Általános	28	21	6	14

Legkevesebb szavazatot a "nő" alany kapott. Nagy többsége a lányoknak "ő maga" kategóriát részesítette előnyben. A többi kategória eloszlása arányosnak mondható.

A tett alanya	B		F		H		K		Ü	NK
	F	L	F	L	F	L	F	L		
	TAKARÉKOS									
1. Nemzeti hős										
2. Munkásmoz- galmi hős										
3. HíreseMBER	10								2	
4. Vulgáris hős										
5. Mikrokör- nyezet	18	36	21	21	55		55		51	67
6. Hétközne- pi hős					9				2	3
7. Irodalmi hős					5				1	1
8. Ő maga	18	18	21	21	22		40		37	18
9. Egyéb			16		9		5		7	1

Mindkét felmérésben két kategória /mikrokörnyezet, ő maga/ több mint 80 %-ot kapott. A többi kategória aránya elenyésző. Híres ember kategóriában a József Attila történetet nem lehet említés nélkül hagyni.

A tapasztalat forrása:

A tapasztalat forrása	B		F		H		K		Ö	NK
	F	L	F	L	F	L	F	L		
	TAKARÉKOS									
1. Saját élmény	27	36	29	29	60			86	68	19
2. Mikrokörnyezet		17	14	14	22			9	19	67
3. Televízió	10		14		13				9	0,
4. Film										0,
5. Könyv										2
6. Tananyag	10				5			5	4	0,

A saját élmény és a mikrokörnyezet a tapasztalat forrása. / Nagy Katalin felmérésében fordított a sorrend/ A rendezett körülmények között élő cs ládók rendszerint közösen tárgyalják meg a pénzgazdálkodást, beosztást, takarékoskodást. A mi tanulóink mikrokörnyezetében a családban keveset tapasztalt ilyent. Többek között ezért került a nevelőotthonba. Ha véletlenül rokon életmódja tetszett neki, azonnal reagál.

Saját élménye lehet, mert az iskola és nevelőotthon sokat foglalkozik e témával. A televízióból, tananyagból nagyon keveset profitáltak a leírtak alapján.

Összefoglalva:

Követelményként a takarékoság mint erkölcsi tulajdonság mindkét dokumentumban szerepel.

1./ Mint emberi munka eredményeihez való viszony
/Köztulajdon védelme/

2./ Mint a munkához való szocialista viszony, közhasznú mutatója.

Szerintem a tudatosítás még nem elegendő, mert a fenti követelményeket csak kevés tanuló érti meg. Hiányzik a követelmények közül a takarékoság "hétköznapi értelmezése", a pénzzel való helyes gazdálkodásra nevelés.

A nevelőotthonban viszontmindent megteszünk annak érdekében, hogy tanulóink megtanuljanak helyesen gazdálkodni a pénzzel. Mostanáig, mindent készen megkaptak, nem érezték a pénz értékét, ennek megfelelően bántak vele.

A legújabb tendencia beosztásra, gazdálkodásra fekteti a hangsúlyt./ Egyéni és közösségi tekintetben egyaránt./

A mi tanulóink legtöbbször csak negatív példát, modellt láttak. A nevelőotthonokba egyre több cigánytanuló kerül, ezekkel nagy a gond. Nem ismerik a fogalmat, főleg az italozásra költik értékeiket. /Személyi felszerelésüket is képesek eladni, elcserélni./

A nevelőotthonokban rendszeresített zsebpénz és munkából /őszti mezőgazd., kampány/ szerzett pénz képezi a tanuló egész évi költségvetését, mert sokan a családra nem számítanak. Ebből utaznak, szórakoznak, vásárolnak személyi tulajdoni tárgyakat.

Az állami költségvetés és a nevelőotthon a lehetőségekhez képest mindent megtesz, hogy ne legyen különbség állami gondozott és normál családban nevelkedett gyermekek között.

SEGITŐKÉSZSÉG

A fogalom meghatározása

A fogalommal ebben a formában az etikai kislexikonban nem találkozunk. Tartalma: "szolidaritás", "barátság", "együttérzés", "kölcsonös segítség", "figyelmesség" címszavakból megközelíthető, témánk szempontjából főleg az utóbbiból.

A figyelmesség "erkölcsi tulajdonság, amely az emberek egymáshoz való viszonyát jellemzi. Megköveteli az emberek szükségleteivel, igényeivel és kívánságaival való törődést, a törekvés érdekeik, problémáik, gondolataik és érzéseik megértésére a közvetlen érintkezésben a mások önérzetével, büszkeségével, méltóságérzetével szembeni körültekintő magatartást, az udvariasságot mindenkivel szemben. A figyelmesség mint a humanizmus általános alapelvéből fakadó erkölcsi követelmény, szorosan összefügg más erkölcsi tulajdonságokkal./...Tisztelet, nagylelkűség, szerénység, együttérzés, nemeslelkűség, jutalom/ Emellett az emberek mindennapi kapcsolataiban a magatartás kultúra fontos eleme: kizárja a durvaságot, a gőgöt, az önhittséget, a türelmetlenséget, a gyanakvást, a bizalmatlanságot,

A mindennapi életben kiemelt jelentőséget tulajdonít a kommunista erkölcs a figyelmességnek, a nőkkel, az öregekkel és a gyerekekkel szemben...."

A fogalom helye, előfordulása

A tanulók erkölcsi fogalomkincsében a "leggyakrabban használt" fogalmak kategóriájába tartozik, ezen belül is az első helyen áll, a tanulók 75 %-a alkalmazta.

Tartalmát tekintve a "közösségi" jellegű erkölcsi fogalom.

Az osztályfőnöki tantervben valamennyi osztályban szerepel:

Az 5.osztályban téma a helyes bajtási segítség.

A 6.osztályban téma: a felelősségérzet, a baráti és bajtársi együttérzés.

A 7.osztályban téma a jó osztályközösség jellemzői.

A 8.osztályban téma a szocialista ember főbb jellemvonásai.

A nevelési tervben a "munkára nevelés", a "közösségi nevelés" és a "szocialista humanizmus" című fejezetekben szerepel.

A követelmények között általánosan fogalmazódik meg. Kiemel a dokumentum két fontos, ebben az életkorban feltétlenül aktuális tendenciát: a felszólítás nélküli segítség követelményét, valamint azt, hogy a tanuló akkor is segítsen, ha nincs kedve hozzá, de a segítség szükséges.

A tevékenységi formák között a "munkára nevelés" című fejezetben gazdag és jól tagolt tevékenységeket találunk: segítség a társaknak tanulásban, segítség az otthoni munkában, társadalmi munka, közhasznú munka jelentősége, felismerése, belátása.

A "közösségi nevelés" és a "szocialista humanizmus" című fejezetben direkt módon nem találkozunk a formákkal. De a fejezet valamennyi tevékenységi formája felfogható úgy, hogy az indirekt módon segítőkészségre vall, illetve tanít.

A választadó tanulók száma: 69.

Adatok a tanulói ítéletek alapján

Az ítélet tartalma

A segítőkész magatartás természete /Mi a segítőkézség?/

Kategóriák:

- Segítőkézség: 1./ A tanulásban
 2./ A munkában
 3./ A balesetnél
 4./ Öregek, betegek kiszolgálásában
 5./ Anyagiakban
 6./ Utbaigazítás /közlekedésnél/
 7./ Egyéb

A tanulói válaszok me oszlása a következő:

	B		F		H		K		Ö	NK
	F	L	F	L	F	L	F	L		
	SEGÍTŐKÉSZSÉG									
1.			14	14				5	8	27
2.	10	10							5	23
3.	10	18	7		13			41	22	9
4.	10	18	22	22	47			31	38	22
5.								13	3	3
6.			7					5	3	0,5
7.	14	10	7	7	40			5	21	5

A segítőkézségről elmondott példák főleg három irányban mutatnak: öregek, betegek, segítése, kiszolgálása
 segítés balesetnél
 egyéb élmények

Nagy Katalin felmérésében nagy eltérés van.

Az otthoni munkában való segítésről csak kevesen nyilatkoznak. Bizonyára kevés az élményanyag.

Szünetben otthon voltam, megebédeltünk. Anyukám kézzitette a mosogatáshoz a vizet, kértem, adja nekem a mosogatást, majd elvégzem. És megcsináltam, segitettem.

/ BI 2. /

Nagyon sok példát hoznak az öregek, betegek segítéséről, kiszolgálásáról.

Egy alkalommal sétáltunk a parkban, arra lettünk figyelmesek, hogy egy bácsi halad előttünk fehér bottal. Híd következett. Odamentünk és átsegítettük. Megköszönte és mi továbbmentünk.

/ HE 5. /

Egy idős bácsi a vonatról csomagokkal akart leszállni. Kiesett a kezéből egy csomag. Egy arra haladó ember felvette a csomagot és segített leszállni. A bácsi illedelmesen megköszönte. Szerintem ez a segítőkézség.

/ SZGY 8. /

Akkor még otthon voltam, jól emlékszem rá, az év vége előtt számtanból bukásra álltam. Az egyik jó barátom, aki sajnos már meghalt azt mondta, hogy eljön és megmagyarázza a leckét. Én jól megértettem. Feleléskor négyest kaptam és dicséretet mind a ketten. Ezt nevezem segítőkézségnek, soha nem felejttem el!

/ BZ 13. /

Otthon egyszer láttam, hogy egy idős néni kosárban almát vitt és elbukott. Mellette egy nagyobb gyerek ment, felsegitette a nénit, majd összeszedte az almát. Segített neki.

/ FS 17. /

Egy öreg néni sántikált a köves úton, ment a másik faluba, Katymárra. Lekéste a buszt, s így megindult gyalog. Éppen arra jött egy személyautó, felvette az idős, fájós lábu nénit. Nagyon segített neki.

/ HM 18. /

Az osztálytársaim jártak egy nagyon idős nénihez, segitettek neki takarítani, főzni, egyszóval mindent, amit a háztartásban csinálnak.

/ KL 20. /

Ez az esemény még otthon történt, amikor éppen vizet hoztunk nagypapámmal. Arra jött egy néni, a biciklijén két nagy zsák volt darával. Egy kőre toltatva, a hátsó kerék kifarolt, a zsákok leestek. Segíteni akartam a néninek, hívtam nagypapámat, s azzal tettük föl. A néni nagyon hálálkodott, hogy segítettünk rajta.

/ NYJ 31. /

Újév napján történt velem, szépen esett a hó. Minden fagyos volt és csuszott. Ahogy a központban az úton áthaladtunk, láttam, hogy egy öreg néni akart átmenni, de nem mert. Akkor visszamentem az úton és segitettem neki átmenni. A néni megköszönte, pénzt akart adni, de nem fogadtam el. Édesanyám ezt mondta, hogy nagyon szép volt tőlem. Egész úton a segítőkészségről beszélgettünk.

/ SZL 38. /

Az utcán nagy forgalom volt, egy öreg bácsi jött arra, de nagyon rosszul látott. Odamentem és elvezettem, ahova kérte. A bácsi nagyon megköszönte. Ekkor olyan érzés jött rám, hogyha ilyen öreg és szerencsétlen leszek, rajtam segitenek-e vagy sem?

/ SZJ 45. /

Zárjuk a sort egy szép irodelmi példával.

Timur és csapata a falu gondját akarták könnyíteni. Timur hetedikes diák volt. Társaival a frontra vonult a katonák hozzátartozóit segítették. Egyszer láttam, hogy egy idős néni udvarába a fuvarosok csak bedobálták a fát, a néni rakni kezdte, de hamar elfáradt. Hátrament a kisudvarba. Az egyik társuk feltartotta a nénit, hogy Timurék megvalósíthassák tervüket. A néni még haragudott arra a gyerekre, aki szóval tartotta. Timur és társai gyorsan feldobálták a fát, rendet tettek. Mire készen lettek, az idős néni hátra jött. Az udvaron ott állt katonásan a farakás. A néni hálálkodva csapta össze kezét és elmondta, hogy vannak rendes emberek, akik segítenek.

/ BJ 46. /

Baleseti példák is szép számmal akadnak.

Fürödni mentünk a Dunára, levetkőztünk és belementem a vízbe. Nem tudtam milyen mély, de uszni sem tudtam. Már 10 méterre lehettem a parttól, mikor ellepett a víz, társaim nem vettek észre először, nyugodtan uszkáltak. Az egyik ott uszott fölöttem, szerencsére jól tudott uszni és kihuzott a partra.

/ BJ 3. /

Édesapám a gyárba ment, s egy baleset történt. Ő rögtön odament és segített a sebesülteket a roncsok alól kiszedni. Telefonált a mentőknek és még nem érkeztek meg, ő végezte az ápolást.

/ AE 4. /

Egy napon lementünk fürödni, voltak olyanok, akik nem tudtak uszni. Aki nem tudott uszni, az a sekély vízben fürdött. Az egyik gyerek beugrott, lemerült a víz alá, s amikor feljött segítségért kiabált. Senki nem mert beugorni a félelemtől. Én is féltem, de beugrottam és kimentettem. Szerencsére nem lett semmi baj, dicséretet kaptam érte.

/ HZ 47. /

Közös összefogás a munkában, egymás segítése.

Lajosmizsén egyik rokonunk házat épített. Munkaerőhiányban szenvedtek. Az alapot lerekták már, a falakat kellett felhuzni. Átmentünk a szomszédokhoz, megkértük, hogy segítsenek. Egy hét alatt már tető alatt is volt a ház. Bizony nem tudom mi lett volna, mikor lett volna kész a ház, ha nem lettek volna olyanok, akik segítenek.

/ PJ 10. /

Egyre többen segítik /egyének, közösségek, brigádok/ az állami gondozott tanulókat.

Családi okok miatt kerültem az intézetbe. Később egy család nyújtott segítséget. Szünetekben vállalták gondviselésemet. Sok szeretetet nyújtanak számomra tanulásban, szórakozásban, munkámban.

/ K 59. /

Amikor a nevelőotthonba kerültem, megismerkedtem egy kiskunhalasi brigáddal. Később kivittek hozzájuk és akkor azt éreztem, hogy ők nekem nagy segítséget nyújtottak.

/ KE 60. /

Érdekesen alakult a 7.kategória a háborus események alapján, illetve az életmentés különböző formáiban.

Édesapám a háboruban elvesztette bal lábát, társai apám segítségére igyekeztek, s ennek köszönhette az életét, mert máskülönben elvérzett volna.

/ AI 1. /

Sajnos szökések is előfordulnak az állami gondozottak között. Különösen lányok esetében tragikus lehet. Az alábbi történet lehet valós, vagy a képzelet szüleménye, de inkább az előbbire gyanakszom.

Vasárnap délelőtt az édesapámmal egymamához mentünk, az erdőn keresztül vezetett az utunk, furcsa hangokat hallottunk. Elindultunk a hang irányába, s amikor odaértünk láttuk, hogy egy 15 év körüli kislány és egy 30 éves férfi van ott. A fiatalember kikötötte a kislányt egy jókora fához és a ruháit tépdeste volna le, amikor édesapám elkapta hátulról, jobban mondva leütötte. A rendőrségre vitte be a férfit. Én ottmaradtam a kislánnyal, megszabadítottam a kötelektől, majd elmondta, hogy a férfi szexuális igényt követelt rajta. Hogy mi történt ez után, azt nem tudom, de úgy érzem segítettünk.

/ KI 57. /

Ki a segítőkész ?				
Az elany	F	L	NK	
			F	L
Nő		3	3	4
Férfi	39	43	15	8
Gyermekek	28	18	54	70
Ő maga	25	18	3	11
Általános	8	12	7	5

A tapasztalat forrásának sorrendje: saját élmény, mikrokörnyezet, a televízió jut szerephez. /Sorozat-filmek/

Hol maradnak a tananyagból adódható erkölcsi tanulságok?

Összefoglalva:

Felmérésben a segítőkészség a tanulók szókincsében első helyen szerepel. / 73 %-al / Ugy tűnik, de az adatok is ezt bizonyítják, hogy ez a legismertebb és leggyakrabban alkalmazott erkölcsi fogalom.

A nevelőotthonban is nagyon fontos szerepet kap. A nap minden percében példák sokasága észlelhető. /Egyén, primér közösség, csoportközösség, otthon-közössége/.

Rendszerezsek az olyan beszélgetések, amelyeknek témája "az én legnagyobb problémám, amelyben a közösség segített".

A segítőkész magatartás az alábbi viszonylatokban mutatkozik:

- a./ egyént segíti az egyén
- b./ egyént segíti a közösség
- c./ közösséget segíti az egyén
- d./ a közösséget segíti a közösség.

Említhetném a gyermekek kollektív tevékenységét, /kirándulás, játék/melyekben a résztvevőknek kölcsönös segítségnyújtásra, kölcsönös alkalmazkodásra van szükségük. Gyengéket segíteni a tanulásban, az újonnan érkezők beillesztése, átsegítése, kicsinyek patronálása, stb. megannyi lehetőséget teremtenek a fogalom gyakorlására. A tudatosítás is nagy szerepet kap /heti-havi értékelések, csoportgyűlések, otthon-gyűlések/

Hogy mennyire szeretik az esti beszélgetéseket?

Hajlandók lemondani a tv-ben vetített krimikről, csak lehetőséget kapjanak az ilyen jellegű beszélgetésre.

A felnőttekkel is hasznos kapcsolat alakult ki. Nemcsak papíron létező, de valós segítő brigádok támogatják az otthonokat, de ha kell, tanulóink az első szóra ugranak segíteni ezeket a brigádokat.

Mindent megteszünk annak érdekében, hogy olyan légkör alakuljon ki a nevelőotthonokban, hogy minden lehetőséget megad, biztosít, hogy a gyerekek elsajátíthassák a szocialista-humanista magatartásformákat.

III.

ÖSSZEHASONLÍTÁSOK, TAPASZTALATOK, KÖVETKEZTETÉSEK

Elmondhatom, nagyon megörültem, mikor lehetőséget kaptam a felmérés elvégzésére. Kollégáim és a gyerekek is szívesen vállalták a feladattal járó munkát, fáradtságot. Mindannyian kíváncsiak voltunk az eredményre.

A legtöbb gyermek ismert, a jó kapcsolat kölcsönös volt. Még a feltett kérdésekre válaszoltak, volt időm elgondolkodni, hogy a sok mosolygó gyermekre milyen eseményeket látott, netán tragédiákat élt át.

Nem véletlen az sem, hogy életkorukban eltolódás van - a tulkorosok aránya elég nagy.

ÉLETKOR	B	F	H	K	Ö	%
Normál koru / 14 /	5	4	6	12	27	39
Tulkoros / 15 /	5	6	8	4	23	33
/ 16 /	1	4	6	4	15	22
/ 17 /	-	-	2	2	4	β
	11	14	22	22	69	100

Ezeknek a tanulóknak támaszra van szükségük. A szülő gyakran kiesik ebből a szerepkörből alkalmatlansága miatt, marad a nevelő. Szerencsére meggyénkben kedvező a nevelői ellátottság.

A régi károsodások következtében az eltemetett, elfojtott érzelmek feltámadhatnak, az újabb tényleges vagy vélt sérelmekkel összekapcsolódva egymást erősítik.

Ezért van olyan nevelőkre szükség, akik tekintélyt képviselnek, támaszt jelentenek, akik megfelelő hatást tudnak gyakorolni a tanulókra.

A következő oldalakon /intézetenként/ feltüntettem a tanulók neveit. A sorszám egyben a kódszámát is jelenti. A táblázatban szerepel az életkor, állami gondozásba kerülés ideje, intézetben töltött évek száma, az állami gondozásba vétel oka.

F. sz.	N É V	É	A	I	G
1.	A. István	16	4	4	e
2.	B. Ibolya	15	14	14	eü
3.	B. József	14	14	14	eü
4.	H. Erika	14	8	8	e
5.	H. Katalin	15	2	1	a
6.	L. Katalin	14	6	3	e
7.	Sz. György	14	14	12	a-e
8.	Sz. Sándor	15	11	11	eü
9.	P. József	14	14	9	e
10.	B. Erzsébet	15	14	12	e
11.	B. Sarolta	15	12	8	a-e
12.	B. József	15	10	1	e
13.	B. Zoltán	14	3	3	a
14.	C. József	16	3	3	a
15.	F. Erzsébet	15	4	3	a
16.	F. Gizella	16	5	3	a
17.	F. Sándor	15	4	2	e
18.	H. Margit	14	5	1	a
19.	K. Éva	14	6	3	e
20.	K. László	15	5	3	a-e
21.	K. Erzsébet	15	4	2	a-e
22.	K. László	16	6	2	a
23.	K. Tibor	15	10	2	a
24.	N. Imre	14	4	2	e-a
25.	Sz. Ágnes	16	2	2	e
26.	B. József	16	8	6	a-e
27.	B. János	15	9	6	e
28.	D. Lajos	15	8	7	a-e
29.	L. Zoltán	15	6	6	a-e
30.	L. István	16	5	5	e

P. sz.	N É V	É	A	I	G
31.	M. József	14	6	6	e
32.	M. Károly	15	6	4	a-e
33.	P. Zoltán	16	6	6	e
34.	P. Tibor	14	6	4	a-e
35.	R. Csaba	15	4	4	e
36.	K. István	16	2	2	e
37.	P. István	17	6	5	e
38.	Sz.László	14	3	3	e
39.	K. Ferenc	17	1	1	e
40.	M. József	14	6	4	a-e
41.	D. Tihamér	15	12	4	a-e
42.	S. Sándor	14	4	4	e
43.	U. László	15	8	4	e
44.	M. József	16	4	4	e
45.	Sz.József	15	3	3	e
46.	B. József	16	8	2	e
47.	H. Zoltán	14	3	1	a-e
48.	A. Ella	14	10	6	e
49.	A. Katalin	14	14	6	e
50.	A. Magdolna	17	3	2	e
51.	B. Katalin	16	6	5	a-e
52.	B. Róza	16	3	3	e
53.	Cs.Gabriella	14	3	3	e
54.	H. Teréz	15	8	3	e
55.	H. Irén	14	2	2	e
56.	J. Julianne	14	10	6	e
57.	K. Ilona	15	2	2	eü
58.	K. Irén	16	4	3	e
59.	K. Mária	15	5	4	e
60.	K.Edit	16	16	4	e

P. sz.	N ÉV	É	A	I	G
61.	L. Zsuzsa	15	4	4	e
62.	M. Éva	14	5	2	a-e
63.	N. Éva	14	14	6	e
64.	P. Erzsébet	14	9	3	e
65.	P. M.ria	14	1	1	e
66.	R. Erzsébet	17	11	4	e
67.	Sz.Mária	14	2	2	a-e
68.	Sz.Elvira	14	14	6	e
69.	K. Katalin	14	5	1	a-e

Jelzések:

É - életkor

A - állami gondozás /hány éve került/

I - intézeti elhelyezés /hány éve került/

G - állami gondozásba vétel oka

a. anyagi

e. erkölcsi

eü. egészségügyi okokból

A felmérés érdekében segítséget nem adtunk, hogy tiszta képet kaphassunk.

Végzetes következtetéseket a számokból egy mérés alapján nem lehet levonni, de alapot adnak az összehasonlításra. Ezt teszem most normál körülmények között nevelkedő és veszélyeztetett helyzetből kiemelt, nevelőotthonban gondozott tanulók között.

69 tanulónk 163 fogalmat használt az erkölcsi ítéletek /fogalmak/ mennyiségi felmérésénél.

Ez jobb, mint Nagy Katalin felmérésénél, ahol 187 tanuló 249 fogalmat használt. Az összehasonlítás kedvéért rendszeresen követtem az általa felállított kategóriákat, s ezt a kimutatásoknál feltüntettem.

A relatív gyakoriságot összehasonlítva a leggyakrabban használt fogalmak aránya 53:33 a javunkra. Ebből 22 közös fogalom, sajnos a fennmaradó "többslet" fogalmak nagyobb hányada negatív.

A gyakran használt fogalmak aránya 31:23, itt szerencsére a pozitív fogalmak alkotják a nagyobb hányadot. A többi fogalomra most nem térek ki, mert a táblázatban /gyakorisági lista/ feltüntettem.

A fiuk-lányok létszáma szinte azonos /35:34 / felmérésben, ez könnyíti az összehasonlítást.

A közösen használt fogalmakat kiemelve a fiuk "többslet" fogalma 31, ebből 10 pozitív, 21 negatív a lányoknál 38, ebből 17 pozitív, 21 negatív.

Nevelőotthononként alkalmazott erkölcsi fogalmak számára nem térek ki, mert táblázatban feltüntettem.

Ha a tartalmi irányultságot hasonlítom össze a két felmérésnél a százalékok ezt mutatják:

közösségek	43	43
énhez fűződő	50	38
munkára vonatkozó	3	9
anyagi vonatk.	1	2
igazsághoz fűződő	3	6
vegyes, egyéb	-	2

Mindkét felmérésnél a "közösségi" és az "énhez fűződő" alkotja a 80-90 %-ot. Kevesen alkalmazzák a munkára és igazságra vonatkozó erkölcsi fogalmakat.

A tanuló erkölcsi ítéletének tartalmi feldolgozása során arra a megállapításra jutottam, hogy a nevelőotthonokban felmért tanulók "dolgozatai" stilisztikailag talán kifogás alá eshetnek, de lényegüket tekintve jók.

Természetesen akad téves, rosszul fogalmazott, negatív példával magyarázott megoldás, de ez elenyésző - ezeket nem is tüntettem fel.

Véleményem szerint kevesebb gondot fordítunk a kellenél olyan alapvető erkölcsi fogalmak tudatosítására, mint az állhatatosság, kötelességtudás.

A tananyagból több időt kellene fordítani a bátorság, igazságosság fogalmának tisztázására. Nincs történelmi, irodalmi példa?

A vártnál jobban sikerült az elvhűség, proletárszolidaritás tartalmi kifejtése. Fogalomkincsünkben, bár nem használják de tisztában vannak lényegével. A példák is találóak.

Kollégáimmal örültünk, hogy olyan erkölcsi fogalmak, mint a segítőkészség, becsületesség, takarékoság elméletileg tisztázott, tudatosított. Csak a gyakorlati hasznosításra várunk. Ennek felméréséhez, megítéléséhez kemény évek kellenek.

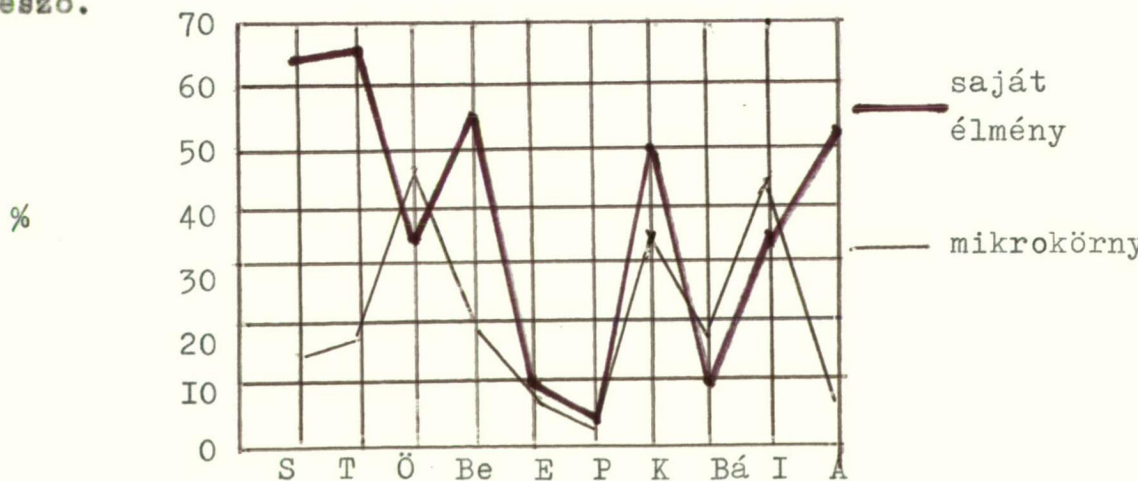
A TAPASZTALAT FORRÁSA - Összesítő táblázat

	1.	2	3	4	5	6
1.Segítőkézség	65	14	13	2	6	-
2.Takarékosság	68	19	9	-	-	4
3.Önzetlenség	34	49	11	1	4	1
4.Becsületesség	57	21	12	3	7	-
5.Elvhűség	10	9	9	19	12	41
6.Kötelességtudás	52	37	5	1	3	2
7.Proletár szolidaritás	4	4	45	12	14	21
8.Bátorság	9	14	21	19	21	16
9.Igazságosság	32	44	3	4	7	10
10.Allhatatosság	52	8	14	10	8	8
A t l e g	38	22	14	7	8	11

Magyarázat:

- 1./ Saját élmény
- 2./ Mikrokörnyezet
- 3./ Televízió
- 4./ Film
- 5./ Könyv
- 6./ Tananyag

A tapasztalat forrásaként főleg saját élményt, és mikrokörnyezetet jelölik./hasznló a másik felmérésben is/ A televízió szerepe felmérésben valamivel nagyobb. A film könyv, tananyag csak az elvhűségnél, proletárszolidaritásnál, bátorságnál említhető. A többi fogalomnál elenyésző.

Az alanyok megoszlását összehasonlító táblázatból egyértelműen kitűnik, hogy

- a "Nő", mint alany a többi kategóriához viszonyítva fiuknál-lányoknál elenyésző számban szerepel. /A lányok választása kétszeres/
- Mindkét felmérésben a "férfi" döntő fölényvel, többszörösen vezet. A fiuk többször választották,
- felmérésben az "ő maga" kategória több választást kapott, mint a "gyermek". A másik felmérésben fordított a helyzet. Fiuk-lányok választási aránya közel azonos,
- az általános alany több, s nagyobb számmal fiuk jelölik.

A fent elmondottakról részletes táblázat a következő oldalon.

	Á		Bá		Be		E		I		K		Ö		P		T		S	
	L	F	L	F	L	F	L	F	L	F	L	F	L	F	L	F	L	F	L	F
N	16	3	8	2	5	1	3	1	24	16	3	2	21	16	3	3	16	10	4	3
F	6	-	6	6	9	6	9	3	18	6	15	-	9	13	3	6	6	6	9	-
Gy	41	37	49	60	11	20	65	55	39	41	10	26	23	30	9	9	4	11	8	15
	24	44	49	60	12	20	73	63	21	27	10	25	3	12	21	-	12	25	43	39
O	28	17	36	16	63	53	7	7	10	11	72	48	38	33	26	15	39	45	70	54
	46	6	18	3	58	31	6	3	34	19	30	25	48	40	-	-	21	16	18	28
=	1	10	3	-	7	8	2	1	2	2	4	2	6	2	-	-	26	9	11	3
A	12	17	12	3	9	37	3	12	21	35	30	47	40	19	-	-	40	25	18	25
	12	10	4	6	4	2	17	21	20	7	4	4	5	6	63	49	14	6	5	7
	12	33	15	28	12	6	9	19	6	23	15	3	-	16	76	94	21	28	12	8

S: segítőkész

T:takarékos

P:prol.szol.

Ö:önzetlen

K:kötelességt.

I:igazságos

E:elvhü

Be:becsületes

Bá:bátor

Á:állhatatos

N = nő, F= férfi, Gy= gyermek, Ö= ő maga Á=általános

A TETT ALANYA - Összesítő táblázat

ALANY	F O G A L M A K									
	S	T	Ö	Be	E	P	K	Bá	I	Á
1.Nemzeti hős				2				17	4	2
2.Munkásmozgalmi hős				1	43	5		5		
3.Híres ember		2	2		14	5		10	5	4
4.Vulgáris hős	4		6	1	4	4	3	13	1	27
5.Mikrokörnyezet	57	51	54	53	7	6	41	8	54	28
6.Hétköznapi hős	12	2	1	8	4	2		24	1	8
7.Irodalmi hős	6	1	1	3	14	1	2	11	2	13
8.A gyerek maga	19	37	28	21	8	2	47	8	21	27
9.Egyéb	2	7	8	11	6	75	7	4	12	11

A mikrokörnyezet, vulgáris hős, vagy a gyermek maga kategória a legtöbb választást.

Kevés a nemzeti hős / 6 kategóriánál hiányzik /, irodalmi hős, híres ember - ez szerintem a tudatosítás hiánya.

A kapott eredmények a vártnál jobbak - véleményem szerint -.Annak ellenére,hogy a nevelőotthonba kerülésnél nagy hátránnyal indultak, az erkölcsi nevelés terén is sikerült jelentős eredményeket elérni.

Nincs számottevő különbség normál környezetben nevelkedő, és több éve nevelőotthonban lévő tanulók között. Felmért eredményeik nem mutatnak nagy különbséget.

Öröm volt nézni az elmúlt évben nálunk megrendezett 25 éves találkozót, melyen résztvett a rádió és televízió. A családjával megjelent volt növendékeink többségének szemében könny csillogott a találkozáskor.

Főiskolai adjunktus, becsületes szakmunkás, tudományos fokozatot nyert gyógyszerész, urclógus, egyik napilapunk vezető grafikus, jogász, mérnök és sorolhatnám sokáig.

Nagyon nehéz sorból indultak valamennyien, de becsületes munkával sokan felküzdötték magukat.

Sajnos akadtak olyanok is, akik rossz társaságba keveredve elzüllöttek. Az eddig is gondokkal végrehajtott utógondozást takarékosági okokból szűkítik. Az ilyen intézkedés hosszú évek rendszeres, kemény munkáját teheti tönkre.

Az értékelésnél már említettem, hogy a tananyagban rejlő lehetőségek nincsenek tökéletesen kihasználva. Igaz, azóta változott a tanterv, nevelési terv is, de változtak a tanulók is. Jelenleg azt tapasztaljuk, hogy a nevelőotthonokban hihetetlenül romlik a "gyermekanyag". Azt hittük, csak a mi megyénkben van csak így, de ebben az évben Somogy megyében végzett mindenre kiterjedő vizsgálat is ezt bizonyította.

Anyagiak hiánya akad lyozza a differenciált elhelyezést. Az u.n. "minimális agykárosodások" / Gegesi-Ormai-Kovács / sajnos növekvő tendenciát mutatnak. Ha most kellene elvégezni a felmérést, nem tudom milyen eredményt kapnék.

"Minden egyes gyermek fejlődése szélsőségesen individuális szituációban megy végbe, ahol a központi momentum a nem a gyermektől függetlenül vett környezet, hanem a gyermek kapcsolata a környezet meghatározó elemeivel" - mondja Elkonyin.

"A gyermek nem először érik, ezután nevelik és oktatják, hanem azáltal érik, hogy nevelik és oktatják" - írja Rubinstein. Ezt vállaltuk, még ilyen körülmények között is, ezért teljesíteni kell.

Az erkölcsi fogalmak ABC-s sorrendje

F. sz.	Fogalmak	+	0	P	L
1.	Akaraterős	+	1	-	1
2.	Akaratgyenge	-	1	1	-
3.	Akaratos	-	3	2	1
4.	Aktiv	+	3	-	3
5.	Alapos	+	1	-	1
6.	Alattomos	-	8	6	2
7.	Árulkodó	-	1	1	-
8.	Bajtársias	+	3	2	1
9.	Barátkozó	+	13	11	2
10.	Barátságos	+	27	10	17
11.	Bátor	+	13	4	9
12.	Bátortalan	-	4	1	3
13.	Becsületes	+	22	7	15
14.	Beilleszkedő	+	2	-	2
15.	Beképzelt	-	1	-	1
16.	Belátó	+	1	1	-
17.	Békeszerető	+	4	3	1
18.	Bohóckodó	-	1	1	-
19.	Bosszuálló	-	1	-	1
20.	Bűszke	-	1	-	1
21.	Céltudatos	+	1	1	-
22.	Csavargó	-	2	1	1
23.	Csendes	+	11	10	1
24.	Csintalan	-	16	10	6
25.	Csufolódó	-	9	6	3
26.	Dolgos	+	9	4	5
27.	Durva	-	15	6	9
28.	Elkényeztetett	-	3	3	-
29.	Előzékeny	+	12	10	1

F. sz.	Fogalmak	+ -	Ö	F	E
30.	Emberszerető	+	4	1	3
31.	Engedelmes	+	7	4	3
32.	Engedetlen	-	2	1	1
33.	Erélyes	+	2	2	-
34.	Erőszakos	-	1	1	-
35.	Érdeklődő	+	1	-	1
36.	Érzékenykedő	-	2	1	1
37.	Fegyelmezetlen	-	6	4	2
38.	Fegyelmezett	+	7	4	3
39.	Felelőtlen	-	1	-	1
40.	Feleselő	-	9	6	3
41.	Felületes	-	1	1	-
42.	Feltűnni vágyó	-	9	6	3
43.	Féltékeny	-	4	-	4
44.	Figyelmes	+	6	2	4
45.	Figyelmetlen	-	1	-	1
46.	Fius	-	2	-	2
47.	Főlényes	-	6	5	1
48.	Fukar	-	10	8	2
49.	Gonoszkodó	-	2	-	2
50.	Goromba	-	1	-	1
51.	Gunyolódó	-	6	2	4
52.	Gyengéd	+	1	-	1
53.	Gyermekszerető	+	6	4	2
54.	Hangadó	-	1	-	1
55.	Hangoskodó	-	4	3	1
56.	Hanyag	-	15	11	4
57.	Haragtartó	-	1	-	1
58.	Határozatlan	-	2	1	1
59.	Határozott	+	2	1	1

P. sz.	Fogalmak	+ -	Ö	F	L
60.	Hazug	-	12	9	3
61.	Hebehurgya	-	3	-	3
62.	Hirtelenharagu	-	3	2	1
63.	Humoros	+	3	3	-
64.	Hűséges	+	5	-	5
65.	Igazságos	+	1	1	-
66.	Igyekvő	+	8	4	4
67.	Illedelmes	+	5	2	3
68.	Indulatos	-	2	1	1
69.	Ingatag	-	1	-	1
70.	Ingerlékeny	-	5	2	3
71.	Irigy	-	8	3	5
72.	Játékos	-	5	3	2
73.	Jó	+	4	-	4
74.	Jóbarát	+	3	2	1
75.	Jóhiszemű	+	5	3	2
76.	Jóindulatu	+	7	5	2
77.	Jókedvű	+	10	7	3
78.	Jólnevelt	+	2	1	1
79.	Jószívű	+	42	25	17
80.	Kapkodó	-	2	1	1
81.	Kedves	+	26	14	12
82.	Képmutató	-	1	1	--
83.	Készséges	+	2	-	2
84.	Kitartó	+	4	1	3
85.	Komoly	+	2	1	1
86.	Komolytalan	-	2	-	2
87.	Kötelességtudó	+	4	1	3
88.	Kötekedő	-	11	6	5
89.	Közlékeny	+	2	2	-

F. sz.	Fogalmak	+	Ö	F	L
90.	Közönyös	-	2	-	2
91.	Közösségi	+	4	3	1
92.	Nem közösségi	-	2	-	2
93.	Kritizáló	-	2	2	2
94.	Lassu	-	1	1	-
95.	Lányos	-	2	1	1
96.	Lelkiismeretes	+	2	-	2
97.	Lekicsinylő	-	6	4	2
98.	Lobbanékony	-	2	2	-
99.	Lustó	-	22	13	9
100.	Magabizó	+	1	1	-
101.	Makacs	-	12	10	2
102.	Makrancos	-	8	2	6
103.	Megbizhatatlan	-	1	1	-
104.	Megértő	+	9	7	2
105.	Meg gondolatlan	-	4	-	4
106.	Meg gondolt	+	7	3	4
107.	Melegszívű	+	5	2	3
108.	Mérges	-	1	1	-
109.	Munkaszerető	+	10	5	5
110.	Nagyképű	-	1	1	-
111.	Nagy ravagyó	-	3	1	2
112.	Nagyszáju	-	19	1	18
113.	Nehezen barátkozó	-	1	1	--
114.	Neveletlen	-	1	-	1
115.	Önzetlen	+	5	1	4
116.	Önző	-	16	10	6
117.	Összeférhetetlen	-	2	1	1
118.	Passzív	-	1	1	-
119.	Példamutató	+	6	2	4
120.	Pontatlan	-	1	-	1
121.	Pontos	+	1	-	1
122.	Pökhendi	-	1	1	-
123.	Rendes	+	23	11	12

F. sz.	Fogalmak	+ -	Ö	F	L
124.	Rendetlen	-	11	10	1
125.	Rendszerető	+	1	1	-
126.	Rendszertelen	-	2	1	1
127.	Rossz	-	5	1	4
128.	Rosszindulatu	-	7	5	2
129.	Segítőkéss	+	52	24	28
130.	Sértődékeny	-	12	1	11
131.	Sírás	-	3	-	3
132.	Szájhős	-	4	2	2
133.	Szeles	-	8	8	-
134.	Személyeskedő	-	1	-	1
135.	Szemérmes	+-	1	1	-
136.	Szentelen	-	20	15	5
137.	Szerény	+	18	12	6
138.	Szégyszerű	-	4	1	3
139.	Szófogadatlan	-	7	4	3
140.	Szófogadó	+	11	7	4
141.	Szókimondó	+	5	-	5
142.	Szolgálatkész	+	6	6	-
143.	Szorgalmas	+	32	17	15
144.	Szülőszerező	+	5	1	4
145.	Takarékos	+	4	2	2
146.	Talpraesett	+	1	-	1
147.	Tekintélytisztelő	+	1	-	1
148.	Tisztaságszerető	+	10	4	6
149.	Tiszteletreméltó	+	1	1	-
150.	Tisztelettudó	+	8	2	6
151.	Tisztességes	+	1	-	1
152.	Türelmes	+	1	-	1
153.	Törtető	-	1	1	-
154.	Udvarias	+	28	16	12
155.	Udvariatlan	--	9	6	3
156.	Utálatos	-	2	2	-

F. sz.	Fogalmak	+	Ö	F	L
157.	Vagány	-	14	14	
158.	Verekedős	-	22	16	6
159.	Veszekedő	-	9	2	7
160.	Vidám	+	7	3	4
161.	Visszahuzódó	-	1	1	-
162.	Vitatkozó	-	2	2	-
163.	Zárkózott	-	8	3	5

Jelmagyarázat:

Ö: összesen hány tanuló használta?

F: hány fiú használta?

L: hány leány használta?

I R O D A L O M

1. A nevelőotthoni nevelés továbbfejlesztésének programja.
Országos Pedagógiai Intézet 1976.
2. Az általános iskolai tanulók tervszerű nevelésének programja / nevelési terv /
Tankönyvkiadó Budapest 1963.
- 3./Bábosik-Biró: Az általános iskolás tanulók erkölcsi társadalmi fejlettségének vizsgálata.
Tankönyvkiadó Budapest 1980.
4. Együttérzés, önzetlenség, felelősség
Tankönyvkiadó Budapest 1980.
5. Elkonyin: Gyermeklélektan.
Tankönyvkiadó 1964.
6. Etikai kislexikon.
Kossuth Kiadó Budapest 1967.
7. Murányi-Kovács Endréné: A gyermekkori személyiségzavarok pszichológiája.
Tankönyvkiadó Budapest 1973.
8. Nagy Katalin: Igazságos, becsületes, bátor
Tankönyvkiadó Budapest 1973.
9. Nevelőmunka a nevelőotthonokban.
Tankönyvkiadó Budapest 1972.
10. SZ.L.Rubinstein: Az általános pszichológia alapjai.
Akadémiai Kiadó Budapest
- 11./Veczkó József : Gyermek és ifjúságvédelem
Tankönyvkiadó 1965.
12. Tenterő és utasítás az általános iskolák számára.
Tankönyvkiadó 1963.

Köszönetet szeretnék mondani:

Dr Veczkó Józsefnek a szegedi József Attila Tudományegyetem docensének, aki felhívta figyelmemet erre a témára, bátorított, segített.

Dr Nagy Katalinnak az OPI főigazgató-helyettesének, aki kandidátusi értekezését rendelkezésemre bocsájtotta tanulmányozás céljából. Szívesen beleegyezett, hogy alkalmazott módszereit felhasználhassam.

Azoknak a kollégáimnak, akik voltak szívesek biztosítani a körülményeket, hogy felméréseimet zavartalanul végezhessem.

T A R T A L O M

Bevezető	I
I.A tanulók erkölcsi ítéleteinek / fogalomkincsének/ Mennyiségi vizsgálata	8
II.A tanulók erkölcsi ítéleteinek tartalmi vizsgálata	29
Feldolgozás módja	32
Állhatatosság	34
Bátorság	44
Becsületesség	53
Elvhűség	63
Igazságosság	72
Kötelességtudás	83
Önzetlenség	93
Proletár szolidaritás	102
Takarékosság	112
Segítőkézség	122
III.Összehasonlítás, tapasztalat, következtetés	133
Erkölcsi fogalmak ABC-s rendje	145
Irodalom	151
Tartalom	152